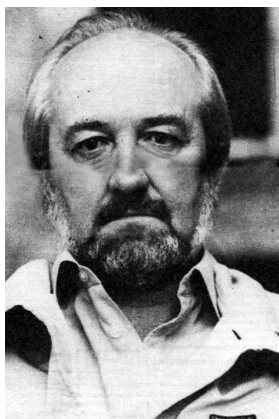

Жика Лазић

КЊАЖЕВ СЕКРЕТАР

Трагедија у два чина (једанаест слика)

ЖИВОРАД ЖИКА ЛАЗИЋ је рођен 1933. године.

Аутор је сценарија за неколико играних филмова, а комади по његовим историјским романима играни су на сцени Народног позоришта у Београду.

У српској књижевности појавио се књигом приповедака *Пућем њоред реке*, а током дуге плодне књижевне каријере објавио је 20-так романа и збирки приповедака. Приче су му превођене на енглески, немачки, руски, дански, бугарски и друге језике.

Радио је као новинар у литовима “Интервју”, “Илустрована политика”, а хонорарно је писао за “Политику” и “Вечерње новости”.

Познатије ТВ серије су му *Селјаци* (2006-2008), *Последња аудијенција* (2008), *Све је за људе* (2001), *Шаран* (1991), *Смешне и друге приче* (1986), *Докторка на селу* (1982), *Животи је леј* (1975), *Наивко*, *Грађанин села Луџа* (1972), *Бурдуш* (1970), *Музиканти* (1969), *Како су се волели Ромео и Јулија* (1966)

Добитник је многобројних награда.

Жика ЛАЗИЋ

КЊАЖЕВ СЕКРЕТАР

Трагедија у два чина (једанаест слика)

ЛИЦА

КЊАЗ МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ
АЛЕКСА ПОПОВСКИ
ВУК КАРАЦИЋ
ТОМА ВУЧИЋ-ПЕРИШИЋ
АВРАМ ПЕТРОНИЈЕВИЋ
СИМА ПАШТРМАЦ-АМИЦА
ДИМИТРИЈЕ ДАВИДОВИЋ
КЊАГИЊИЦА ЈЕЛИСАВЕТА
МИЛИЦА
МИЛОСАВ ЛАПОВАЦ
МИЛОСАВ РЕСАВАЦ
ЈОАКИМ ВУЛИЋ
ИСПОВЕДНИК
БЕКЕТА
ШАРЕНГАЂА
ЉУБИСАВ
ЛАПОВАЧКИ КАПЕТАН
ПРВИ БРАТ
ДРУГИ БРАТ
КУНИБЕРТ
ПАНДУР
ПОП ЛАПОВАЦ
КАПЕТАН
СЕЉАК
ПРОТА
ГАВРИЛО

Сељаци, сељанке, пандури, редуше.

 ПРВИ ЧИН

Тридесетте године деветнаестог века. Конак књаза Милоша Обреновића у Крагујевцу, шадишњој српској њресјоници,

---

 ПРВА СЛИКА
 БАТИНАЊЕ У ТОПЧИДЕРУ

Конак у Топчидеру. Под разгранатим платаном лежи на поњави пандур и спава. До пандура стижу књажеви момци, Бекета и Шаренгаћа. Стану, посматрају пандура. Шаренгаћа пође, замахнувши ногом да шутне пандура у задњицу. Бекета га зауставља. Бекета принесе прст уснама.

БЕКЕТА: *(Шаренгаћи)*
 Пссст!

Бекеџа њриђе на њрсјима њандуру, њодигне са њла сламчцу. Ша-шољи њандурову наусницу. Пандур, не будећи се, маше рукама, хвајџајући ваздух исјред носа. Шаренгаћа њосмајџра ову комичну мимџку уснулоџ човека и хвајџа се за сјомак, уздржавајући се од џромоџласноџ смеха.

Бекејџи досади ова иџра. Баџи сламчцу и муне њандура њесницом.

БЕКЕТА: Буум!

Пандур скоџи.

ШАРЕНГАЋА: Држ га! Не дај.

Пандур њојџрџи буновно. Шаренгаћа и Бекејџа вијају њандура, њлашећи џа узџцима.

БЕКЕТА: Стој!

ШАРЕНГАЋА: Ди ћеш тамо!

Шаренгаћа и Бекејџа сколе њандура и ухвајџе џа. Бекејџа џа муне лакџом у ребра. Пандур јаукне.

БЕКЕТА: Псето пандурско! Је л' те књаз плаћа да спаваш?
 А?

ПАНДУР: Изненада, браћо! Изненада сан!

Бекејџа му уврће уво.

БЕКЕТА: Са' ће да те превалимо преко кладе, мајку та муфљуску!

ШАРЕНГАЋА: Ми ће да те бијемо, а ти ћеш да бројиш. Не ли Бекета?

БЕКЕТА: Јашта! Има да га измодримо. Тако ли се чува књажева имовина?

ПАНДУР: Немојте, браћо, кад ве молим! По целу ноћ стражарчим! Немојте!

ШАРЕНГАЋА: Ако не испечеш јањца за ручак бићеш бијен, бре! Је л' знаш?

ПАНДУР: Оћу да спремим! Кад је путник намерник остао гладан код мене!

Бекетиа њусџи њандурово уво.

БЕКЕТА: Марш на посо!

Пандур њође.

ШАРЕНГАЋА: А ди је племенити господин Алекса Поповски?

ПАНДУР: У својим одајама... Чита књиге и записује по вас дан!... А чутурица с ракијом вам је под платаном.

Шаренџаћа је одмах њронађе и оџџије. Обрише руком усџа.

ШАРЕНГАЋА: Шта чекаш. Брже! Ита нам се!

Пандур њоџрчи.

ШАРЕНГАЋА: Еј, бре!

Пандур сџане.

ШАРЕНГАЋА: Кожу од јањца да ми спремим! Треба ми за шубару! А сад – марш?

Пандур оџрчи! Шаренџаћа њружи чуџурицу Бекетиа.

ШАРЕНГАЋА: Гуцни, Бекета! Ракија ти је најслађа после дугог пута!

Бекетиа оџџије, ња враџи чуџуру Шаренџаћи. Шаренџаћа седне, наслонивши се на њлаџаново сџабло. Бекетиа њосмаџра околo и њевуши.

БЕКЕТА: (Пева)

“Пшеничице, ситно семе...”

У враџима конака њојављује се млад човек. За разлику од Шаренџаће и Бекетиа обучен је европејски. Сџоји и зачуђено њосмаџра књажеве момке. Бекетиа нађло њресџаје да њева.

БЕКЕТА: Шаренгаћа!

Шаренџаћа скочи.

БЕКЕТА: Дobar дан, племенити секретару!

ШАРЕНГАЋА: *(Клања се долозлав)*
Помоз бог, мили господине Поповски! Како сте са здрављем и осталим? Је л' сте добро, да не бри-
немо, а?

БЕКЕТА: Цео Крагујевац вас поздравља, а особито младе госпођице којима позајмљујете љубавне романе!

ШАРЕНГАЋА: Примите поздрав и од руски официра са којима певате и у гитару ударате!

Појовски ђриђе неколико корака.

ПОПОВСКИ: Какву поруку доносите од господара? Дајте!
Бекеџа и Шаренгаћа ђриђу Појовском. Загледају га, смеју се.

БЕКЕТА: Као и увек, лепо обучен. Аљине су нове.

ШАРЕНГАЋА: А и лепо мирише наш мили Алекса Поповски.

ПОПОВСКИ: Немам времена за лакрдију! Поруку ми дајте, па гледајте своја посла!

*Изненада, с леђа Бекеџа гурну Појовског. Појовски се заштити, и пре него што поврати равнотежу, ђриђа му Шаренгаћа, гурну га још гурбље. Појовски паде и оспале лежећи. Појовски ђо-
смајтра књажеве момке који стоје над њим и кикоћу се.*

Шаренгаћа се сагне и ђодигне са џла чибук који је исцао из секретаревог џепа.

ШАРЕНГАЋА: Господине, дај ми твој чибук! Много је леп! Подари ми га, бога ради, па ћу мање измањивати!

Појовски усцаје са џла, ђренеран је. Исцргне љуђијо чибук из Шаренгаћиних руку.

БЕКЕТА: Прашћавајте, мили секретару!

ШАРЕНГАЋА: Тако је господар наш, сијатељни књаз наредио!

БЕКЕТА: А кад ОН нареди – тако мора бити! Ајте?

ПОПОВСКИ: Шта је господар наредио?

БЕКЕТА: Дваес и пет! Није много!

ШАРЕНГАЋА: Какви много! Пре неколико дана ударисмо министру Протићу педесет. Ништа му није било!

БЕКЕТА: Нећемо јако тући! Дела, најмилији секретару, пођи до кладе. Немој нас задржавати предуго. Ниси ти једини кога данас треба тући! Нисмо само через тебе јахали од Крагујевца до Топчидера? Имамо пуне руке посла... Све је више непослушника!

Шаренџаћа ухваћи Појовског и поуче га. Њему помаже Бекеџа. Појовски се неколико корака оћима, а заћим корача са момцима-бајћинашима.

ПОПОВСКИ: Само вас упозоравам да још по Душановом Законику сваки Србин има право чак и цара тужити, ако му се учини криво...

БЕКЕТА: Батали сад разговор о Цару Душану! С њим ћеш разговарати на небу.

ПОПОВСКИ: Зашто ћете ме тући?

БЕКЕТА: Господарева воља.

ПОПОВСКИ: Али зашто, зашто?

ШАРЕНГАЋА: Ни један владатељ није дужан никоме полагати рачуна о својим пословима и наредбама, па ни господар од Србије, књаз Милош! Умукни!

Шаренџаћа и Бекеџа повале Појовског преко кладе, везавши му руке већ припремљеним канайом. Бајћинаши шуку Појовског и броје.

БЕКЕТА: Један, два... три.. осам!

ШАРЕНГАЋА: Е, неће бити осам, него седам! Једну си батину прескочио.

БЕКЕТА: (Застане)
Богами, осам батина!

ШАРЕНГАЋА: Није осам, него седам! Рашта му једну прашташ? Књазу неће бити мило ако чује.

БЕКЕТА: Онда морамо бројати испочетка, да не буде ни по моме, ни по твојем... Један, два ... Види, како наш господин има чисту задњицу! Мого би постати најмилији аџуван београдскоме паши! Е, заболе ме рука.

Бекеџа сћане.

ШАРЕНГАЋА: Дај мени! ... Дваес и једна ... Кад би га турски паша видео, заборавио би обрезане љубавнике. Дваес и пет! Нек је на здравље!

Шаренџаћа баци бајћину, ња дохвати чућуру и оћиције. Пружи Бекеџи, који већ седи на земљи недалеко од кладе.

БЕКЕТА: Чврст је наш господин Поповски. Није се чак ни упишо!

ШАРЕНГАЋА: Има јаку петљу... Није бадава пет година био Ми-лошев секретар! Прекалио се на власти!... Добра ракија. Питај пандурицу ди је набавља, да понесемо по чутуру за пут.

Појовски даје јава од себе. Шаренгаћа приђе, одвеже га, па се враћи да пије ракију са Бекећом.

ПОПОВСКИ: *(Још увек преваљен преко кладе)*
Жеља ми је била да срцем, памећу и храброшћу служим отачеству. Ради тога сам побегао из Аустрије у Србију, народу своме!...

Бекећа ослушне. Приђе Појовскоме.

БЕКЕТА: Шаренгаћа, Шаренгаћа? Он нешто шапуће!

Прилази и Шаренгаћа. Нагну се.

ШАРЕНГАЋА: Еј, господине, шта рече?

Појовски ћути.

ШАРЕНГАЋА: Бунца... Од батина... ударила ватра у главу.

Бајинаши одлазе према конаку.

ПОПОВСКИ: Свршено је са мојом вером у национ!... У новосадској гимназији као први еминенс писао сам родољубиве песме. Певао о Душановој Србији и прослављао стиховима храбре Србље што су приметили буне против Турака... Нисам могао одолети, него сам једне ноћи чамцем побегао из ропства у слободу, народу мојему... Али, сад је свршено са мојом вером у народ!

До кладе стижу бајинаши носећи дрвени шафољ пун воде. Изруче воду Појовскоме на главу. Појовски пресе главом.

БЕКЕТА: Трза се племенити секретар.

ШАРЕНГАЋА: Даје од себе јава, господин Алекса Поповски! Још ће он ваљати књазу и Србији... Оћемо ли још један шафољ воде?

БЕКЕТА: Доста му је!

Бекећа грубо журне Појовскога са кладе.

БЕКЕТА: Ајде сад, одлази. Не прљај кладу крвљу! Ваљаће нам она још за многе који књаза нашега пресветлога у владању ометају... Нико те није звао у Србију!

Бекећа и Шаренгаћа одлазе, смејући се и најтежући чушурицу. Појовски пије чајвороношке према њама.

ПОПОВСКИ: Слобода! Шта је то слобода?

ДРУГА СЛИКА
РУЧАК СА КЊАЗОМ

Велика сала. Дуџачка ѿрїеза... Око ѿрїезе се ѿискају великодосїојници и високи чиновници, ѿихо жаџорећи... У ѿрїезарију улази Димиѿрије Давидовић, минисѿар. Поџледа око себе, ѿа се лаџано уїуѿи ѿрозору... Давидовићу ѿрилази Сима Паиѿрмац, звани Амица... Амица ухваїи ѿод руку Давидовића, који се уїлашено ѿрџне и заџледа у Амицу!

АМИЦА: Зар се пудиш од мене, господине Давидовићу?

ДАВИДОВИЋ: Удаљи се... Удаљи се од мене. .. Смрдиш на оговарача... Опањкао си ме код Књаза.

АМИЦА: Свако има свој смрад, филозофе! Ево, да питамо Вука Ромог, ако не верујеш. Ваљда си у некој твојој књижури прочитао да смрад прати човека као сенка.

Давидовић узалудно, ѿокушава да ослободи своју руку од Амициноџ ѿодлакћивања.

АМИЦА: Вуче, Роми. Доџидер, списатељу!

Давидовићу и Амици ѿрилази Вук, луїајући својом шїулом. По Вуковом изџледу рекло би се да му нису драџи ни један ни друџи.

АМИЦА: Давидовић се назива ученим човеком, а ја не знам. Рекао би да није други' књига читао, осим забрањени' романа. Јел тако, списатељу?

ВУК: Моје је, Амица, да пишем граматику, а не да се пачам у ваше расправе... Оставите ме с миром...

Вук одлази, и Давидовић би за Вуком, али џа Амица чврстїо држи.

АМИЦА: Не дам ти да бегаш!

ДАВИДОВИЋ: Хоћеш на силу са мном разговарати?

АМИЦА: Да ти још нешто кажем – смрадови су разни. Само будали сви људи смрде на исти начин. А ти, држим, ниси будала док ти ја смрдим, макар и на оговораџа.

ДАВИДОВИЋ: Ја се за твоја чудовишна мненија нимало не занимам. Имам својих брига!

АМИЦА: А ја те, видиш, поштујем! Цео Крагујевац зна колико те измеђ других издвајам. Носим те овде, (Амица ѿокаже на џруди) на срцу као пријатеља. Никад ти нисам закидао од

плате за разна согрешенија, а ту власт имам од господара. А и да сам тео, не би могао, јер још увек више дугујеш но што зарађујеш.

ДАВИДОВИЋ: Брига ме за твоја опадања... Шта хоћеш с тима? Теби не дугујем ни гроша!

АМИЦА: Искао си, ал ти нисам дао!

ДАВИДОВИЋ: Оне новце које сам ја имао, Паштрмче, ти никад нећеш ни видети, али сам их на народну хазну потрошио, и није ми ни жао.

АМИЦА: Не кажем, не кажем! Био си богат, а и паметан веома. Па глупаку није у моћи толико туђег новца поарчити колико си ти расуо, а нико не зна на што! Умео си корак по корак измицати и повериоцима и полицији док се ниси домогао Србије. Уместо у апс, а ти до господара. Ко каже да ниси ћеније. Само је народу у Србији таквих ћенија преко главе. Штета! Али кад боље узмеш – народ је стока!

ДАВИДОВИЋ: Банкротирао јесам, али никад нисам ударао на туђе животе да бих се додворио властодршцу!

АМИЦА: Тише, Давидовићу! Не вичи, чуће те неко, а ти знаш колико се господару не мили та реч! Немој да и тебе баци на мацке! Ти си мали за Бекетину батину, јел знаш колико је дебела, ка моја рука!

Давидовић ућлашено погледа око себе.

ДАВИДОВИЋ: Знам, да то желиш из срца, али је књаз Милош племенит и не слуша бивше целате.

АМИЦА: Де, де, господине! Тако ми говориш, а ја сам ти пришао због твојега добра, сад не знам како ћу, мада сам био рад. Него, да ми се извиниш па да разговарамо као пријатељи.

ДАВИДОВИЋ: Као пријатељи! Никад!

АМИЦА: Реци ми искрено.

(Шајуће)

Само се мени повери – оћеш ли, доиста, пасош за Русију?

ДАВИДОВИЋ: *(Зачућено)*

Од тебе?!

АМИЦА: Од мене, јакако.

ДАВИДОВИЋ: *(Одлучно)*

Нити ми треба, нит хоћу.

АМИЦА: Ја ти могу издати пасош! По књажевој заповести, то је у мојој надлежности,

ДАВИДОВИЋ: Од када?

АМИЦА: Само се мораш држати подаље од аустријске границе.

Давидовић се љуџишио џрже.

ДАВИДОВИЋ: Прво мораш научити писати, економическиј надзиратељу. Теже је писати него убијати, да знаш!

АМИЦА: Лако ћемо за то! Добар господар може увек наћи писмене и начитане сараднике, ако му је стало до њих. Само се рђави владари размеђу писменошћу и мудрошћу. Власт је јача и слађа од свих књига на свету!

ДАВИДОВИЋ: Не чуди ме што тако говориш, кад се зна, да си цео живот провео у мраку, а тако ћеш и завршити... Не бих од тебе узео пасош да ми платиш.

АМИЦА: Само реци којим ћеш путем ударити! Ја ти препоручујем да се пустиш дереглијом низ Дунаво. Замолићу књаза да ти из државне благајне изда бар сто дуката, на име путних трошкова како би успут, по својој старој навици пио и коцкао се. Ако ти је и то мало – даћу ти и из своје касе.

Амица неколико џренуџака џосмаџира Давидовића како се џресе од беса. Толико је љуџи да више и не џокушава да се ослободи Амицине руке.

АМИЦА: Држи се што даље од аустријске границе, јер ако паднеш у руке њеној политици, одма ће те уапсити, и у ћузи ћеш чамити док не исплатиш све своје дугове, а то значи – цели живот у аресту! Штета би било да тако красан господин, рођен на ползу народа својега, заврши на робији.

Нађлим џрзајем Давидовић се ослободи Амицине руке и џоће међу званице које се џискају око џрџезе, сваки час џледајући џрема враџиима одакле џреба да се џојави џосџодар. Амица џоће за њим. За џренуџак Амицу заусџавља један каџеџан, наклони се.

КАПЕТАН: Амица, да ли је господин Поповски позват на ручак?

АМИЦА: *(Гледајући за Давидовићем)*
 Јесте, господин Поповски је позват на ручак и требало би да је већ овде, јер књаз само што није стигао.

КАПЕТАН: Радуже нас све што ће на ручку бити и господин Поповски. Њему је место међу највиђенијим Србима... Опањкали су га пред књазом, а чист је био, и благородан.

АМИЦА: Оклеветали су га, цјели капетане, онаки као што је...

Амица ћоказа љавом на Давидовића.

КАПЕТАН: Таквијем би требало језике поисецати.

Амица осџави кайеџана и љоново се усџреми на Давидовића. Ухваџи џа за мишицу.

АМИЦА: Пријатељ се не оставља тако – без збогом! А пријатељ сам ти – цео Крагујевац може посведочити! Непрестано се отимљеш – не би ли утекао од мене. Не чиниш право. Постоје акти из царствујущче Вијене у којима се тражи да те спроведемо до Земуна. Када ме књаз упитао – шта ћемо, одговорио сам: Не, макар ратовали! Не дамо да наш министар трули по туђим казаматима због неисплаћених рачуна. Онда су они предложили да Србија плати твоје дугове. Питали смо – колико? Па кад смо чули суму, одговорили смо да нам није у моћи, јер кад би све твоје дугове намирили, остала би државна благајна празна. Беш ти државу са празном благајном... Нисам те дао, а ти се ачеш. Побогу, Шврћо, јеси ти крштен?

ДАВИДОВИЋ: Испод части ми је с тобом разговарати. То су клевете најниже врсте, презренија достојне. Твоја је иронија проста, а реч та је неуљудна. Немој у такве работе пачати књаза. Чувај бар његово достојанство, кад већ свога немаш.

АМИЦА: Шта ћеш? Турци, ратови, устанци. Не стиго књигу изучити. Никад ме се ниси сетио, али си зато потајно слао забрањене романе књажевој деци... Књагињица Савка по цео дан стоји поред пенцера и чека неког принца који треба да стигне из неке далеке земље!

ДАВИДОВИЋ: Интрига!

АМИЦА: Неколико пута је ватана с књигом у руци. Једну је пре неки дан запленио књаз, па кад му је Вук растолковао шта књига пише, господар је Савку тако књигом по глави лупио, да су је морали после поливати водом да би дошла к свести!

ДАВИДОВИЋ: Лаж!

АМИЦА: Лаж! Онда је од твојих књига!

ДАВИДОВИЋ: Могао бих те изазвати на дуел. У Пешти сам се тукао због увреде, у Вијени сам једном одсекао уво због интриге! Још се ја могу тући!

АМИЦА: А којим ћемо се оружјем тући? Гушчијим перима?

ДАВИДОВИЋ: Испод части ми је да се са таквима чак и у двобоју огледам. Добро ми је позната твоја каријера. Био си целат код војводе Пљакића, а сад си домоуправитељ и најповерљивији Милошев човек. Почео си као убица, а сада књаза подговараш да нас све мрзи и прогања, само зато што смо писмени, а ти ниси. Бојиш се да се господар не приклони нама, писменима.

АМИЦА: Не бојим се, брата!

ДАВИДОВИЋ: У лоповлцима и понижавању других – видиш моћ своје власти! Псовка ти је мудрост. Ја имам грехове као и сви људи, али нисам дрзник! Судиш и пресуђујеш, вирећи испод Милошевог репа. Гнусобо!

После краће паузе.

АМИЦА: Само једно питање! Само једно... Богати, Давидовићу, би ли ти икад, у Србију дошао да си поштен био?

ДАВИДОВИЋ: Не бих никада, него бих тражио поштеније људе.

У њом ширенујку се ошворише враћа и у свечаној сали настаде њајац... На враћима се њоказа књаз Милош у њраћњи Томе Вучића-Перишића и Аврама Пејронијевића. Милош на ѓрудима има орден Свешће Ане који му је њослао из Пејроѓрада руски самодржац Николај. Милош осмотири неми и њонизни скућ, ња закорачи у собу.

МИЛОШ: Помозбог!

ХОР

ЗВАНИЦА: Бог ти помого, господару!

Милош заузима своје местио. Силоу иррилазе жосии, расиоређујући се около и жледајући у књаза. Тој ирренуика се поново оиворише враиша. У враишима сииоји Алекса Појовски. Насииуиа ишајац. Све очи жледају час у Милоша, час у Алексу. Милош се лажано окреће, иожледа Појовскога, насмеши се, иа иоказа Амици жлавом ирема Појовском. Амица ириђе Појовском.

АМИЦА: Приђи господару!

Ухваиивиии жа иод руку, Амица ириводи Појовскога Милошу. Милош иружи руку, коју ирхиваиши Појовски и иољуби је, задржавајући је дуго крај својих усана. Милош иољуби Појовског у чело. Госиии немо иосмаиурају овај дирљив сусрећ. Милош се окреише жосииима.

МИЛОШ: Децо! Ја сам Алексу поново у Крагујевац позвао и он је данас стигао! Видите ли га!

ХОР

ЗВАНИЦА: Видимо, господару!

МИЛОШ: Његови им моји непријатељи су га опањкали да ради против моје власти.

ГЛАСОВИ: Виват господар Милош. Племенит јеси, господару! Нек ти бог подари здравље. Живео књаз, живела његова дјеца!

Милош рукама сииишава узвике.

МИЛОШ: Поповски ће поново бити мој лични секретар, јер му је опроштено, па га и ви од данас уважавајте, као што сте га пређе поштовали? Млађи је од многих, али то нека не изазове пакост ни у чијем срцу! Младост је моја узданица. Моје је да кажњавам, али моје је и да праштам. Син мој Поповски је своје грехе часно испаштао, не изговоривши ни једну реч против господара, правитељства или Србије. Одолео је свим искушењима и то ме весели... Вас подучава како треба сваку казну, било да долази од бога или господара, примити и окајати, а да се ни туђа ни властита част не повреди.

Милош заврши... Сви очекују Појовскове речи захвалности, али он немо сииоји.

ПОПОВСКИ: (Муцајући)

Част, господару. Ваша и моја част!

Просирују жамор с краја на крај дуге ирриезе.

*Тада устјаде Аврам Пејронијевић. Погледа лево и десно, ња кад се
џраја сџиша, ѡдиже руку, давши џиме знак да хоће џоворити.*

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Господару!

Милош се окреће.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Велики јеси и милостиван јеси, господар Милошу.

Милош се осмехну и климну џлавом, ѡа се окреће Појовском који збуњено сџоји.

МИЛОШ: Седи поред мене, сине.

Алекса седне ѡред Милоша. С друже Милошеве сџране седне Амица, нађе се и нешио му шане... Милош сџроџо ѡгледа ѡрема Давидовићу.

МИЛОШ: О чему бринеш, Алекса?

ПОПОВСКИ: Да није речи, не би било ни лажи, мој господару! “Не узимај на ум свашта што се говори, ако би и слугу свога чуо да те псује”.

МИЛОШ: *(Размисливиши)*
Луде мисли у себи раниш...
(Викне)
Камо тог ручка?

*У свечану салу улази ѡроџа у одежди са кадионицом. Он се ѡре-
крџи и за њим се крџије и осџали. Проџа маше кадионицом
ходајући око сџола. Поједине речи изџовара мрмљајући, а ѡједине
у ѡјевци. Проџа ѡрилази икони, клања, чџџа молићу.*

МИЛОШ: *(Викне)*
Скраћуј, попе!

*Проџа се закашље, смандрља себи у браду неколико речи, а ѡоџом
се окрене ѡрема Милошу.*

ПРОТА: Боже Христе, дај нам здравља и мира, помози нам пред први залогај, али нас не одрини од себе ни након последњег. Амин.

ХОР ЗВАНИЦА: Амин.

Милош ѡгледа ако себе, ѡридиџне се и ѡгледа ѡрема враџима.

МИЛОШ: *(Љуџићџо викне)*
Камо тог ручка, чиниш волико!

*Амица скочи са своџ месџа, оџвори враџа, али се одмах окреће
ѡрема Милошу и радосно викну.*

АМИЦА: Долази, господару!

Млада и леџа жена улази у салу, подрхџавајући. На послужавнику носи поџачу и соли у дрвеном сланику. Поклонивши се, љружи Милошу. Милош одлони комад поџаче, умочи у со, џа сџави у усџа. Друџо џарче љружи Појовскоме, који џа мрзоволно сџави у усџа. Са свих сџрана се љружају руке да би одломиле од поџаче... Зайџим уђе неколико жена носећи на џејсијама џибаницу... Сџављају џејсије на сџо и џовлаче се у крај.

У џрџезарију улазе омиљени књажеви музиканџи: виолинисџа Му-сџафа и кларинетисџа Кара-Ахметџ.

МУСТАФА: Наздравље и пријатан ручак, господар Милошу.

МИЛОШ: Добро дошли, кумови!

Музиканџи се поџледаше и засвираше мелодију неке љубавне џур-ске џесме. Певају у дуџу, али њхови џласови више личе на до-викивање, неџо на дозивање љубави.

Редуше послужују чорбу. Одјекује сркање у свим џоновима.

МИЛОШ: (Појовскоме)

Нико секретарске послове није кадар тако обав-љати као што их ти обављаш.

ПОПОВСКИ: Господару, бојим се да нећу моћи своју дужност онако обављати – као некад.

МИЛОШ: Чиниш волико, а зашто?

ПОПОВСКИ: Хватају ме несвестице.

МИЛОШ: Омалокрвио си – једи!

ПОПОВСКИ: Нисам омалокрвио, но дух ми је оболео. Не мили ми се више живети. Није ми до живота, чудим се где сам и с ким сам, и волео бих умрети.

МИЛОШ: Осотоњен си. Знам једну врачару која ће из тебе сотону истерати, па ће бити како је било, постаћеш понова мој најмилији и највеселији сарадник... А сем тога, у Крагујевцу нећеш имати времена за дух и душевна привиђења, од којих те вата несвестица, нестаће твоје бољке и нећеш више бити осотоњен.

Аврам Пејронијевић ломџ хлеб у сџињије комаде и сџавља их у чорбу. Вучић џа муне лакџом. Аврам се џрџне.

ВУЧИЋ: Зар си заборавио, Авраме мајкуму, Милош не да, забрањује да се дробџ лебац у чорбу о свечаним ручковима... То није достојно књажеве трпезе.

Вучић намиџну Авраму и џоказа џлавом на Појовскоџа.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Знам, брате Томо, али иште душа.

ВУЧИЋ: Немој, љут је Коџа Милош... Боли га цео дан трбу. Може те истерати напоље, да га не рези-лиш пред господом.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Нећу, јер не смем, иначе би удробио... Иште душа удробиљено... А за таку господу као што је онај фићфирић у фраку – мари Аврам као за лањски снег.

ВУЧИЋ: Седи Швапче поред књаза, ама неће за дуго.

Милош неколико ѿренуџака ѿсмайтра замисљеноѿ Појовскоѿ.

МИЛОШ: Не знам о чему мислиш, али видим да су ти мисли црне. У младости сам се толико плашио грмљавине, да сам у тавним облацима обасјаним муњама, понекад видео ђавола како потеже на ме копље. Вриштао сам и бежао у тамне закло-не, покривајући се преко главе.

ПОПОВСКИ: Знам али не видим – рашта живети, није у мени више заноса и циља.

МИЛОШ: Живи и ради за Србију, јер ми Србију можемо створити само радом. А што гуслари измишљају надземалску моћ наших краљева, особито Цара Душана, само је песма, јер треба знати да је Душан Силни све радом створио... Жестина нас, а не памет, понекад гони у крвава дела... Децо. (Обраћа се Милош свима)
По савету лекара мојега, господина Куниберта, сутра путујем у илицу через здравља...

Салом сѿрују жаџор... Куниберт се мало ѿодиџне на сѿолицу.

КУНИБЕРТ: Си, си, бања, бања, господар Милош!

МИЛОШ: Највише поради моје трбобоље, која ми се опет повратила. Биће од брига народнијех. Мучи ме, да често не могу спавати. Прозлио сам се од трбобоље. Пренаглим. не могу по правди пре-судити, па учиним нешто због чега после морам молити бога за опроштај. Тако сам оног истог ајдука из Грузе, што је већ недељу дана на сувој крушки, осудио да виси, док месо са њега не отпадне, а то је већ престрого и од мене.

- ВУЧИЋ: Није, господару, убио је човека.
- МИЛОШ: Истана је, Вучићу, да је убио човека, али га није мучио, него на ма.
- ВУЧИЋ: А и харао је!
- МИЛОШ: Манимо се ајдука, господин Куниберт је мненија да ће ми лековите воде здравље повратити.
- КУНИБЕРТ: Си! Аква минерале, монтана, си!
- ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Здрав нам мораш бити, господару!
- Вук се наједном њодуже, држећи у једној руци кашику, а у другој комад хлеба.*
- ВУК: Ваша светлости!
- Жаџор њроџуша њеџове речи.*
- ВУК: (Јаче, њроињући се)
Ваша светлости! Ваша светлости! Господару!
- Милош се окрепје њрема Вуку.*
- ВУК: Здравље ми је оронуло толико да често побољвам, а највише ме мучи костобоља и кашаљ, и жигање у глави, па кад би срећа била да и ја у бању пођем с вама, через својега здравља и српске књижевности.
- Вук сџоји и смеши се њокорно. До њеџа седи кайеџан.*
- КАПЕТАН: У коју бању господар жели путовати, господине Вуче.
- Вук џа не чује, ишчекујући одџвор.*
- МИЛОШ: Једнако би некуд путовао, Вуче!
- ВУК: Није то ради пута, но ради лијека!
- МИЛОШ: Мора да те је цуг уватио док си са неким гусларом пио ракију.
- ВУК: Од тога ми се само врат укочи. Није цуг, господару, него ми је квартир влажан, а болешљив сам од рођења... Дали су ми име Вук да би некако преживео... Ја бих с вама господару.
- МИЛОШ: Не може, Вучино! Стално нешто просиш, а још ми ниси све кодексе посрбио, па гледај кад ћеш, ако се по илицама смуцаш... Децо, наш списатељ и отац српске граматике промаје се плаши, вазда седи у затвореној соби, пенцере не отвара, а око себе шири мирис као племенита тица вуга!

Милош се насмеја. За Милошем се смеју остали. Вук седе, обори бркове, скрушено мрвећи комад леба. Кайетан га муну. Вук га погледа.

КАПЕТАН: А у коју бању господар намерава отпутовати?

ВУК: Не знам, капетане! Ваљда у Јошаничку.

Док се око софре церека примитивна српска допозитивина, Милош се окреће поново шажном и замишљеном Поповском.

МИЛОШ: Сви се веселе, а тебе муке сколиле, через чега, сине Алекса?

ПОПОВСКИ: Чуди ме да је у господина Вука других жеља, сем жеља списатељских!

МИЛОШ: Не прође један дан, а да Вук од мене нешто не проси. Иште паре за дјecu и ону његову Немецу – Ану! Неће Швабица к нама у Србију. Смрдимо јој. И зашто ти о другима бринеш. Није ти доста твојих мука. Не бој се ти за Вука... Био си мојој Савки учитељ најдражи. Кад је чула да си стигао, вас дан је свирала у клавир, молила је да ручку присуствује! Нисам дао... Савки, Милану и Михаилу си увек био најмилији учитељ... Млад, леп и учен господин, а усто мој миљеник... Шта још оћеш?

ПОПОВСКИ: Не знам, господару, можда је то у мени нека болест.

МИЛОШ: Е, ако је болес, ондак ћеш је лечити! Сутра ћеш и ти са нама у бању, спреми се вечераске за пут, крећемо рано!

ПОПОВСКИ: Мило ми је, господару, што ћу и ја с вама на пут. Можда ће лековите воде излечити моју тугу, јер она је велика, не да ми живети. Трује ме меланхолија.

МИЛОШ: Немој због оних батина у Топчидеру туговати. Није то ништа. Од батина паметан човек постаје још паметнији, а само будале то никад не заборављају. Зар сам их мало тукао што својом, што туђом руком. Нема дана, а да не потегнем штап. Дивал народ. Овде сам пред свима ударио министру Протићу педесет батина... Протић опет служи и то оданије него раније.

ПОПОВСКИ: Наилази сумња, као мора.

МИЛОШ: И ја сам издржао којешта, па ето – владам. Младен је, видевши ме на београдској скупштини необријана, још под Карађорђем – викао: “Водите ово рутаво псето у апс!” Нисам се бријао, јер сам жалио брата Милана... Јебем ти ја човека који је у животу видео само правду!

На њрџезу леје Крађујевчанке износе ражњеве са којих се кезе јањњићи и ѡрасићи... Високодосѡјници и чиновници ваде своје јаѡгажане из ѡаса и режу комаде, ѡа их ѡрсѡима ѡребацују у ѡањире.

МИЛОШ: Народ наш је добар, али му је таква судбина на земљи. Црна.

Милош одреже комад ѡечења и сѡави ѓа ѡрсѡима Појовскоме у ѡањир...

МИЛОШ: На небесима Србе чека рај. Царе Лазо је за српски народ одабрао царство небеско и ми смо покорни царској вољи! Покоравамо се вољи нашега последњег Цара да његов народ буде небески, а не земаљски. Зато се мора трпети.

Пресѡавиши за ѡренуѡак да свирају, Мусѡафа и Кара-Ахметѡ ѡрѡше ѡрѡези и зѡрабише ѡо комад ѡечења, ѡа заљабаше. Милош их ѡрѡмеѡи ѡа луѡи дланом о длан. Сви се намах уѡиѡиаше а музиканѡи, видећи да их је књаз ѡрѡмеѡио, ѡвокуѡше се ѡоред ѡрозора, и осѡаѡаѡак ѡечења сѡрѡиаше у ѡеѡ, ѡа насѡавише да свирају.

МИЛОШ: Музиканти! На двору сте, оца вам бем! Крадете печење? Они грабе печење, а један мој секретар не зна шта ће од беса, па меша каву са млеком. И тако смешано пије са уживањем. А домаћини ми по Шумадији говоре: “Господару, мислили смо да су поред тебе у Крагујевцу учени и паметни људи, а не будале и смутљивци, ће је ко видео да се кава смешана са млеком може пити.” Спрда ли се тај мој секретар са гладнима што по Србији лутају, или неке ѓаволе призива.

АМИЦА: Као да нам није доста ѓавола и белаја.

Милош, очѡгледно задовољан Амицином реѡликом, климне ѓлавом.

МИЛОШ: Као да нам ѓаволи нису пет векова крв пили и оставили нас далеко иза слободних народа. Србима је место међу слободним народима, јер воле слободу и цене себе.

- ГЛАСОВИ: А ко је то господару... Реци нам га, сијатељни: књаже!... Јел међу нама? Покажи нам га прстом!
- МИЛОШ: Амица, јеси ли ти видео међу паметним људима да ће који меша каву с млеком?
- АМИЦА: Нисам, господару!
- МИЛОШ: А ти, Авраме?
- ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Нисам, господару! Ни видео ни чуо.
- МИЛОШ: Давидовићу!
- ДАВИДОВИЋ: (*Устјаје*)
Слушају, господару!
- МИЛОШ: Зашто кријеш очи?... Зашто склањаш од мене очи, мањ ако са погледом не кријеш и неку опасну мисао... Добро знаш да своју мисао од мене не можеш сакрити.. . Још мислиш на пасош за Русију.
- ДАВИДОВИЋ: Ваша моћ, господару, безгранична је... Ја немам речи. Кадри сте доиста туђе мисли читати. Рад бих био у Русију преселити се у нов живот отпочети, частан и радан.
- АМИЦА: (*Покочи на месџу*)
Гле сад!
- ВУЧИЋ: Оће Шврћа на пут!
Устјаје Вук... Сџишава око себе ѓромођласан смех...
- ВУК: Господару, ваша светлости!
(*Смех се смирује*)
Господару, кад бих и ја пошао у Русију, због науке и књижевности српске!
- АМИЦА: Оће и Роми на пут!
Смех за ѓрџезом.
- УЗВИЦИ: Којешта!... Седи, наказо!... Боље чувај козе у Тршићу!
Вук се ухвати за ѓлаву и седе, ѓоџону међу своје бркове.
- МИЛОШ: Баталите мисли које мислите!
- ДАВИДОВИЋ: Поњам, господару!
- МИЛОШ: Поњавно ти, је?

ДАВИДОВИЋ: Испитивао сам психу са свих страна још са Лутеранцима на универзитету у Кезмарку, а и на студијама медицине.

МИЛОШ: Лепо, Шврћо! Ако си тако учен, онда мораш знати ко оно спрема себи напитак од кафе и млека?

ДАВИДОВИЋ: Ја, господару!

За столом шајац.

ДАВИДОВИЋ: Господо, то је бела кафа... Ја вам је топло препоручјем, нарочито са земичкама... или милихбротом...

Капџиан ѓурне Вука.

КАПЕТАН: А зашто Давидовић меша млеко са кавом, господине Вуче?

ВУК: Да би пио.

КАПЕТАН: А ја мислио да баца чини на нечију краву!

Смех се некако ситишава, Милош нећремице ћосмајра Давидовића. Сви се окрећу ћрема књазу шичекујући његову реч. Тада из ћишине експлодира смех Аврама Пећронијевића. Милош ћа ћоћледа, још неки ћлас се насмеја, али ћри сусрећу са књажевим намрићеним челом све се ућиши сем Пећронијевићевоћ хисћеричноћ смеха. Сви ћа ћосмајрају зачућено, јер смех дућо ћраје ућкос ћосћодаревој жељи да каже још нешћо. Неки врће руком изнад ћлаве, ћоворећи ћако да је Аврам наћло ћолудео. Милош ћресну ћесницом о сћо.

МИЛОШ: Престани, будало!

Милошев узвик заусћави за ћренућак Аврамов смех, који брише длановима сузе са образа и ћледа ућлашено око себе. Милош заусћи реч, али шада Аврам ћоново експлодира. Милош скочи.

МИЛОШ: Напоље!

Амица ћрихваћи Аврама, који одлази из сале, смејући се свеједнако.

ВУЧИЋ: Полуде кум Аврам!

ДАВИДОВИЋ: Господару, то је неурастенија.

МИЛОШ: Крагујевац је пун будала, децо моја! Само нећу их још за дуго терпети око себе.

У ћрићезарију се враћа Аврам. Покајнички и озбиљно ћрилази Милошу, саћине ћлаву.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Опростите ми, ваша светлости! Смех је био јачи од мене.

МИЛОШ: Никад се нећеш научити реду. Био си кочијаш – остаћеш кочијаш. За боље и ниси, кад се можеш свему смејати као луд на брашно.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Светли књаже, ви знате да сам ја будала и да могу нешто паметно урадити само ако ви прстом покажете, као детету. Прашћавајте за смех мој неразумни. Било је разлога: први пут сам чуо да жив човек, уз то још ваш министар, пије каву смешану с млеком.

ДАВИДОВИЋ: Лаж, господине Петронијевићу. У Оршави сте пили белу кафу! Говорили сте ми, кусали сте белу кафу... Лаж, господару!

МИЛОШ: Мир! Авраме, певај нешто!

Аврам Петронијевић се закашљује, гледа око себе, прилазе му музикантии. Аврам још једном погледа око себе, пева.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: “Ој голубе, мој голубе, не слећи ми на малине”.

Музикантии га праће, шерцирају. Расположење се мења набоље. За шријезом још неколико гласова прихватају песму... Мичу се и Милошеве усне... Аврам завршава певање!

ВУЧИЋ: Аферим, кумашине!

МИЛОШ: Лепу си песму изабрао и лепо си је отпевао... Марш на место!

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Кажу, господару, да је ту песму волео и Цар Душан... тако се прича по манастирима.

МИЛОШ: Не знам коју је песму волео, али знам какав је био... Био је силан... И зато су га звали?...

ХОР ЗВАНИЦА: Силниии!

МИЛОШ: Био је велики!

ДАВИДОВИЋ: Највећи међу Немањићима, а сви Немањићи су били велики...

МИЛОШ: Много ти знаш! А нејаки Урош?

ДАВИДОВИЋ: Сви, сем нејаког Уроша!

МИЛОШ: Али није Душан био велики зато што је имао своју звезду на небу, већ зато што је имао своју памет и што је могао радити за стотину других. Можете ли поњати каква је то била снага, када је могао од Дубровника до Солуна без престанка јахати?

ГЛАСОВИ: Не можемо!

МИЛОШ: (*Давидовићу*)
А није мешао каву са млеком.

Милош се окреће Давидовићу.

ДАВИДОВИЋ: Господару, и вама би бела кафа добро чинила... Ја вам је топло препоручујем!

МИЛОШ: (*Подсмешљиво*)
“Ја вам топло препоручујем”. Сви смо знали да си пробисвет каквих је мало у Јевропи, а сада на видело излази и то да се мој министар бави лакрдијом. Погледајте га!

Милош показује на Давидовића, све главе се окрећу према уљашеном секретару.

МИЛОШ: Зар вам не личи на Луцифера?

ГЛАСОВИ: Личи, како да не личи?

МИЛОШ: (*Давидовићу*)
Шта велиш?

ДАВИДОВИЋ: Ништа, господару.

МИЛОШ: Усне ти се покрећу, али речи из устију не произилазе. Кажи што имаш?

Давидовић хваћа чашу њуну вина. Устјаде. Погледа око себе.

ДАВИДОВИЋ: С књажевом дозволом! Молим за пажњу и тишину.
С књажевом дозволом.

ГЛАСОВИ: Седи, седи, Луциферу!

МИЛОШ: Мир, чујмо философа.

ДАВИДОВИЋ: Ја јесам од Лутеранаца философију у Кезмарку учио.

АМИЦА: Али је ниси доучио!

ДАВИДОВИЋ: Нисам философију доучио и зато нећу говорити као философ, нити ћу Платона цитирати, говорићу као...

МИЛОШ: *(Прекида Давидовића)*
Као Луцифер!

Крајкоћрајни жаџор и смех.

ДАВИДОВИЋ: Simili similis gaudet!

ГЛАСОВИ: Шта каже, шта каже?

ВУК: Сличан се сличноме радује!

ДАВИДОВИЋ: Ваша светлости. Свемилостивјејшиј господару! Усуђујем се коленоприклоно дићи ову чашу у здравље ваше и у здравље сијатељних младих кнезова, Милана и Михаила, наследника ваших! Није далеко дан када ће вас божја милост и велике силе за наследног књаза србскога иншталирати. Ја мислим да ће за Србију Обреновићи бити већи и од Немањића... Дижем ову чашу у здравље ваших дивних кћери Петрије и Савке... Ви сте, господару, велики, не зову вас Турци бадава Коца, ценим да ће ваше дело трајати дуже од Душанове царевине, јер што је Душан направио брзо је пропало због нејаких наследника, а ваши наследници су јаки и државу ову учиниће силнијом, и већом но што је икада била. Живео ђениј народа наших, живео књаз Милош Обреновић.

ХОР

ЗВАНИЦА: Живео!

Сви усћају и исцјају чаше на екс!

Званице седају, мешкоље се. Давидовић се смешка, чини се да књаз није више зловољан на њега. Милош се наједном уозбиљи.

МИЛОШ: Знам ја више од тога!

ДАВИДОВИЋ: Искрено сам говорио, господару!

МИЛОШ: Али ниси искрено мислио. Твоје лепе речи нису ме спречиле да ти у памет гледам. Видео сам шта си мислио, а ниси говорио оно што си мислио. И то ме веома жести!

Давидовић уздахну ваздух и седе на сцџолицу.

МИЛОШ: Знам ја вас што више Русију од Србије волите! Којешта о мени говорите! Али неће бити по вашем, него ће бити по моме... И овај овде...

(Милош йоказује на Појовскога)

Мој мили секретар је говорио да сам примитивац, зато што волим за фруштук појести жив јагњећи бубрег! Знам вас све!

ДАВИДОВИЋ: Дошао сам отачесгву да служим. Dulce est pro patria mori.

МИЛОШ: Дошао си отачеству да служиш, јер ниси имао куда ни са киме. Имовину си прокоцкао, женине новце профућкао и сада би у аресту трулио да те нисмо прихватили! Својим лудим писањем са великим силама ме завађаш... Ја нисам срећан да ми какав поштен човек у Крагујевац дође, него све којекакве скитнице и пропалице. Крагујевац је пун пустилова који за ћаром иду... Брига је тебе, Давидовићу, за народ и народну срећу!

За њрїезом завлада оїиїи мук... Тада Амица уђе у свечану салу ѡдруку са ѓлумцем Јоакимом Вујичем.

АМИЦА: Господин Јоаким Вујич отац српског театра!

МИЛОШ: *(Обрадован)*
Чиниш волико, Јоакиме, откуда ти!

ВУЈИЧ: Са небеских висина уметности, пресветли књаже.

Јоаким ѡрилази и љуби Милоша у руку.

Јоаким заузима ѡзу.

ЈОАКИМ: *(Рецијује)*
“Сунце роди, Даница прекрасна,
сјајне среће и радости,
прими, књаже, чувства наша јасна.
Жарке љубве и верности,
Којом данас сви кипимо,
О, како те ми љубимо,
О, како те обимамо,
Ка оца и творца.
Многи с славе вјенцем украшени
Владатељи и књазови
Ал на крвном пољу погубљени
Пустчим жаром и мачевма
Ти нам, књаже, сам спокојно
Српску славу падшу давно
Сад из мрака диже јавно,
Хвала та, слава Ти,
О, дуго нам ти поживи.

ХОР

ЗВАНИЦА: Живео! Живео књаз!

Милош усїаје и љуби се са ѓлумцем, а око њеѓа се ѡискају остїали.

ТРЕЋА СЛИКА
СУСРЕТ СА БАТИНАШИМА

Просирана соба, окићена саиловима различитих величина, облика и стилова. У дну собе тишаћи сито. За ситолом седи књажев секретар Алекса Појовски. Брише дланом прашину са сложених новина, Расклопи “Аустријскиј обсерваиор”. Кроз отворен прозор у његову собу доише све гласнија музика клавира. Појовски одложи новине, усстане и приђе прозору. Помери завесу. Кроз решетке угледа како се обешени човек њише на, по злу чувеној, сувој крушки. Клавирска романџична музика и обешени.

ПОПОВСКИ: Смилуј се Србији, господе, јер такве земље као што је Србија, нема на свету! Само једна може бити таква! Неумитност је судбине моје да морам следити судбину народа мојега, из загробна сна тек пробуђена... Али, откако су ме батинали, ја не знам шта је то – народ!

Појовски се враћа ситолу. Седа, покушава да настави прелиставање новина.

ПОПОВСКИ: Морам наставити тамо, где су ме прекинули када су ме из ове канцеларме најурили. Само да ми је знати зашто? Моја је дужност да обележавам редове и notiце у аустријским и руским новинама које би књаза нашега Милоша као владатеља занимале и његову политику дотичале.

Наједном просиорију исјуне различити звуци. Саиови откуцавају, свирају менуџе, полке, валцере. Из једне барокне орнаментаже извирује кукавица. Појовски послушује, жмирећи. Смешак на његовом лицу откирива човека префињена слуха. Саиови прекидају свој концерт. Појовски подигне новине, и крене према излазу. Отвори врата, Пред њим ситоји Бекеиша. Бекеиша се понизно поклони, клекне, зграби Појовскоме руку и пољуби је. Појовски испргне руку и пође наираџ. Бекеиша га на коленима праши.

БЕКЕТА: Добро дошли у Крагујевац, господине Поповскиј! Сви се радујемо и у глас узвикујемо: Срећан повратак, срећан повратак!

Појовски ћуши, гледајући с гађењем и сирахом баишинаша.

БЕКЕТА: Ја вам желају здравља, напредак у служби и господареву милост! Милош је благородан и праведан. Виват господар!

Појовски покушава да прође поред Бекетића и изађе, али момак нагло скочи и загради Појовскоме њућ.

БЕКЕТА: То што ви испод ноката имате, племенити секретару ја и Шаренгаћа немамо ни у нашим чулавим главама. Ми смо будале достојне вашег сажаљења... Немојте се љутити и праштајте.

ПОПОВСКИ: Пусти ме да прођем!

БЕКЕТА: *(Заграђујући и даље њућ)*
Оћу, оћу, само још речцу, само једно слово! Морало је онако бити у Топчидеру! По књажевом наређењу, по наредби његовог сијатељства. Да ми нисмо теби двадесет и пет, он би нама по сто двадесет и пет, тукао би нас док је душе у нама... А кад ме шиље по нечију главу, господар мој љубљени каже: “Бекета, донеси ми главу тога и тога, ако ти је твоја мила на раменима.” Зато прашајте, јер страшна је рана одсечена глава!

ПОПОВСКИ: Па добро... Сад иди!

БЕКЕТА: Није добро, није добро тући тако красна човека као што сте ви. Памтим ја и оно кад сте ме узели у заштиту, а ја сам вратио доброту батином. Псето сам ја, а не човек! Проклет да сам!

Бекетића се удара њесницом по глави. Зајим се зајлаче.

БЕКЕТА: Тући таквог човека! Увек сте красни били спрам сваког па и спрам мене! О, Бекета, луди Бекета! А били сте тако добри и толико сте ми чинили!

ПОПОВСКИ: Једва те познајем, и ништа нисам учинио за тебе... Пусти ме да прођем!

Појовски покушава да се домогне враића, али га Бекетића задржава њелом и рукама.

БЕКЕТА: Само једно треба да знате, племенити, само једну стварчицу: моје батине су биле благе и лаке, као кад отац удара несташно дете. Не могу се ни упоредити са Шаренгаћиним. Ја не мрзим госпуду која је из Аустрије у Србију дошла да са господар Милошем влада народом и ужива како јој је бог одредио. А други их мрзе! Толика је мрзост у њиховим срцима да их не могу очима гледати, и сваку прилику користе зло им неко нанети или их код господара оклеветати. Па видите сад ко је Швабо-

ждер! Ја или неко други... Они сасвим лагани ударци, налик на шашољење били су моји... Сећате ли се?

ПОПОВСКИ: Не!

БЕКЕТА: Не може бити! Ја не дам да је тако, да се не сећате!

ПОПОВСКИ: Па не дај, али ме пусти да прођем.

БЕКЕТА: Чекајте, племенити! Заборавили сте, најмилији секретару! Кунем вам се да сам пазио како вас бијем. Да нисам пазио и да сам ударао онако крвнички као Шаренгаћа!... Како је само измахивао и још подврискивао од неке среће што може једног господина тући по голој задњици, е да сам и ја тако – онда може бити да би сте остали у Топчидеру заувек, али нисам, славе ми!... Овога ми крста!

Бекеџа се крсти.

ПОПОВСКИ: Ко ме је гурнуо с леђа, кад сам силазио низ степенице? Ти?

БЕКЕТА: Не, господине! ... Он, Шаренгаћа! Љут је био на вас што му нисте поклонили чибук! Нема дана а да нешто не украде или отме. Нема душе у Шаренгаће, прсветли, и зато је немојте тамо ни тражити, него овде!

Бекеџа се луџи ђесницом ђо ѓрудима.

БЕКЕТА: Овде, овде бије срце за вас!

ПОПОВСКИ: Сад морам ићи, књаз ме чека.

Појовски крџе, али Бекеџа још увек ђриџиска враџа леђима и ѓласно ѓовори.

БЕКЕТА: Шаренгаћа је крвопилац, а ја само извршавам, књажеве наредбе. Понекад се толико сажалим да заплачем...

(Бекеџа зајеца, бришући дланом сузе)

Нарочито кад морам младог човека смаћи! Такав сам ја, господине, мека срца, пун сажалења. За сваког човека пролијем сузу, плакао сам и због вас, а да сам вас морао убити, моја жалост би ме угушила.

Појовски се оџима са Бекеџом, који уџорно ђриџиска враџа.

ПОПОВСКИ: Пусти ме да прођем, будало!

- БЕКЕТА: Зар ми не верујете?
- ПОПОВСКИ: Господар ме чека, животињо!
- БЕКЕТА: Зашто ми не верујете?
- ПОПОВСКИ: Верујем ти!!
- БЕКЕТА: Онда ми опростите!
- ПОПОВСКИ: Шта да ти опростим?
- БЕКЕТА: Све! Све! Најбоље опростите све!... Праштате ли, праштате ли?
- ПОПОВСКИ: *(Предајући се)*
Праштам ти!
- БЕКЕТА: Фала, фала!... Он је опростио!
(Бекетиа њоизграва око Појовског. Зџраби му руку и њољуби је, задржавајући је дуго на уснама, све док је Појовски не исџрже)
Фала, племенити. Припалићу свећу у цркви за здравље ваше. И кажите књазу нашем, најплеменитијем, међу владатељима јевропским, да су Бекетине батине биле лакше од Шаренгаћиних. Знао сам и веровао још ондак у Топчидеру да ће доћи дан, кад ћу вас поново гледати и служити у Крагујевцу, као што је и пређе било.. . Рађе би се вашим слугом назвао, него чиновником, па да заповедам по најјамма... Наређујте, најплеменитији. Бекетица је од данас ваш најплеменитији слуга.
- ПОПОВСКИ: Не треба ми слуга.
- БЕКЕТА: Волео бих бити слуга ваш.
- Појовски се у очајању окрене и њриђе брзо њрозору. Бекетиа крене за њим... Тада се вратиа нагло отворише и у собу уџрча Шаренџаћа... Погледавши око себе, он њриџрча Појовском, зџраби џа за руку и њољуби је неколико њуџа.*
- ШАРЕНГАЋА: Лаже, господине, лаже?
Бекетиа џурну Шаренџаћу.
- БЕКЕТА: Пустите господина, убилче!... Племенити, човек сте леп и уман, рашта вас не би служио?
- ШАРЕНГАЋА: Бекета је пас, а не човек!

- БЕКЕТА: *(Шаренџаћи)*
Умукни!
(Појовскоме)
Ја ћу вам канцеларију средити, почистити!
- ШАРЕНГАЋА: Гурнуо вас је низ басамке и намигивао је кад смо вас тукли! Он, а не Шаренгаћа, збунио се у бројању, па смо вас били из почетка, а сада лаже и набеђује мене.
- БЕКЕТА: Ти си, а не ја. Нема дана да не отмеш или не украдеш!
- ШАРЕНГАЋА: Лажеш, псу! Треба те послати на крушку да висипш док месо са тебе не отпадне.
- БЕКЕТА: Крвопилац си и копилан!
- ШАРЕНГАЋА: Ти си пањкао и клао, а не ја!
- БЕКЕТА: Вуци се одавде, мене је господин звао, а не тебе!
- ШАРЕНГАЋА: Нико те није звао, јел га нисте звали, господине?
Шаренџаћа одџурну Бекећу да би се приближио Појовскоме, али Бекећа одџурну Шаренџаћу... У њом џуркању дохвати се и рвући се падну на под... Појовски их презриво погледа како се ваљају, урлајући, ја брзо изађе.

ЧЕТВРТА СЛИКА НОВА МИЛОСНИЦА

Судишће: Месџо у авлији књажевоџ конака ѓде долазе џарничари из целе Србије. На дворском балкону седе: Милош, Вук и Појовски.

- МИЛОШ: Моје утркуше ми доносе абере са разни страна да неки нису задовољнм мојим законима... Чиниш волико, а како би ти, Вуче, владао да ти је власт у шакама?
- ВУК: Ја би, господар Милошу, дао народу правицу или како се данас у Европи обично говори – подарио би народу конштитуцију, па нек одговара пред законима и богом за себе.
- ПОПОВСКИ: Коју конштитуцију, господине Вуче – Англијску или француску?

- МИЛОШ: Ударило вам је у главу од књига! Још спаљују бабе по селима што им дједу као вештице изедоше, а ви би француску конституцију... Јесте при себи?
- ВУК: Не мислим ни англијску, ни француску, него само да се одреди, књаже, начин правитељства... Тако би и теби лакше било управљати!
- МИЛОШ: На моју власт циљаш, Вучино... Нећеш ми се више смуцати по Јевропи и Вијени!
- ВУК: Не, светли господару. Ти си нам и отац и мајка. Но, међу твојим војводама и најиским кнезовима има пуштахија и безаконика.
- ПОПОВСКИ: Србија би се са своје храбрости могла поносити у Европи, ако би сваком човеку осигурала живот, имање и чест?

Милош погледа љућинио Појовскоџ.

- МИЛОШ: Не будали, сине Алекса... Сада би сви најволели уређивати државу по своме или по лудим књигама које читају! А никога није било да се о нашој власти договарамо на Љубићу, или у шанчевима пожаревачким, када оно једва живе главе из бојева извукосмо. Не може и пеки!

На судиштинџ стџиже мала поворка: једна веома леџа жена, два браћџа близанка, скоро да се не разликују, један уџлашени младић и поандур са баћиниом и поиниољем у поасу.

- I БРАТ: *(Виче)*
Има ли ће суда у царевој земљм?
- ШАРЕНГАЋА: Ђути, господар слуша.
- II БРАТ: *(Још џласније)*
Има ли ће суда у царевој земљи?
- МИЛОШ: Шта је то доле!
- ВУК: Будале, господару! Него да наставимо разговор о мушким песмама.
- ШАРЕНГАЋА: Ваше сијатељство! Ево довео сам два брата, а ова жена је једног од њих, само никако не знам чија је, а овај овде је прељубник... Целим путем су пили ракију и галамили, ништа нисам разабрао!
- МИЛОШ: Шта оћете?
- I БРАТ: Има ли ће суда у царевој земљи, господар Милошу?

МИЛОШ: Има, браћо, има. А зашто иштете суд?

Браћа се окрећу њрема збуњеном младићу, који сџоји оборене ѓлаве, скидају каје и наизменично ѓа ударају. Младић се брани рукама, а, ѓандур скочи и раздваја их.

ШАРЕНГАЃА: Мир! Пред господарем сте! Смирите се, иначе ће господар наредити да вас избатинам!

Браћа се некако смирују.

I БРАТ: Ако има суда, а ти нареди да ми се жена врати, а овог овде што ми је жену оteo да се строго каштигује, па да запамти, а и други да не насрћу на туђ образ.

II БРАТ: Обеси га о крушку, господару! Заслужио је да виси!

МИЛОШ: Претера! Ѓе да бесимо човека због таквијех ствари!... А како ти је име, снахо?

МИЛИЦА: Милица, господару!

МИЛОШ: Па оћеш ли, Милице, да се вратиш своме мужу?

МИЛИЦА: Ако је до мене, онда нећу.

МИЛОШ: Чујете ли шта каже жена?

I БРАТ: Не питам, ја оће она да се врати или неће. Ја иштем суд. Ако ти не пресудиш по правди, у Стамбол ћу ићи, нека цар пресуди, кад нема суда у Србији.

II БРАТ: Нема суда у Крагујевцу!

Привучени ѓаламом око судишћија се скућљају чиновници и ѓослуѓа. Сџоје у крај, слушају, а ѓовремено жаѓоре.

МИЛОШ: Мир, народе! Ја поново питам: оћеш ли, Милице, да се вратиш своме мужу?

МИЛИЦА: Ако је до мене, господару – нећу! Али ако ти наредиш, онда ћу се вратити, јер мора бити како ти кажеш, али кад би било по моме, онда се никад не би вратила!

МИЛОШ: Нико те не може силом натерати!

Браћа наваљују да ѓуку ѓрељубника, који заклања ѓлаву рукама. На судишћију ѓраја. Вук удара ишћаком о дрвену оѓраду на балкону, а Појовски ѓосмајћра незаинћересовано. Пандур их раздваја, некако се усћосћавља сћари ред.

МИЛОШ: Амица!

Амица усћрчава уз сћејенишћие. Сћиже на балкон.

- АМИЦА: Ту сам, господару!
- МИЛОШ: Што да чинимо, кад неће жена?
- АМИЦА: Нема друге него да их раставимо! По нашем закону нико се не може на силу натерати да са неким, живи, ако неће. Јер тако, браћо?
- СУДИШТЕ: Тако је.
- I БРАТ: То није правда!
- АМИЦА: Ето и народ тако жели. Нема друге, господару, морамо онако како народ оће!
- МИЛОШ: Јашта! Онако како народ, снага моја, оће и жели! Ми смо овде по народној вољи. Чиниш волико, зовидер попа!
- II БРАТ: Нема правде у Крагујевцу!
- I БРАТ: Ја нећу, ја нећу!
- МИЛОШ: Искали сте суд и добили, шта вам сада не ваља?
- I БРАТ: Ако је то по правди, онда ћу ја овако обучен у Лепеницу скочити!
- II БРАТ: И ја ћу, па нек се чује за обојицу!
- МИЛОШ: Е вала нећете!
- АМИЦА: *(Намигне Милошу)*
И да оћете – не дам ја!
- I БРАТ: Е, вала оћемо!
- II БРАТ: *(Удара се њесницом у ѓруди)*
Нико нас неће спречити!
- МИЛОШ: Е, вала нећете и бог!
- I БРАТ: Е, вала оћемо и нема те власти у Србији која ће нас спречити.
- АМИЦА: Баш нећете!
- ВУК: Чик да скочите!
- I и II БРАТ: Е, баш оћемо, па да је Милош сто пута господар!
- МИЛОШ: Не дам! Држ!
- I БРАТ: Показаћемо ти, Милошу!

I и II Браћи ѓрче, а за њима, узвикујући, ѓрчи ѓворка, са балкона силази и Вук лупајући својом шћулом.

Милош ѓрчи за Вуком.

- МИЛОШ: Не дајте. Не дајте, море, да скоче док ја не стигнем.
Браћа, Милош и народ несћају са судија. Осћају Вук и Појовски.
- ПОПОВСКИ: Ја хоћу такву Србију, господине Вуче, у којој се нико неће бојати ничије власти! Па ни Милошеве!
- ВУК: Само лепе мисли, друже мој... Дај боже да наши унуци живе не плашећи се ничије власти.
- ПОПОВСКИ: И да нико никог не може на силу натерати да га служи.
- ВУК: Реко' једном, књазу да се без правог узрока и без суда не може чиновник из службе истерати, као што је тебе истерао! Нити натраг у мањи чин повратити. Књаз се беше веома расрдио! Испово ме!
- Појовски и Вук неколико џренушака ћуће.*
- ВУК: А када сам му одма потом, казао да се нико не може натерати да се против своје воље прими каке службе, и да сваки чиновник, кад му буде воља, може службу оставити, књаз ме за мало не лупи штапом по глави! Сад, ваљда, знаш у каквој земљи живиш и под каквим господарем служиш?
- ПОПОВСКИ: Шта је истина, господине Вуче! Оно што је било јуче кад су ме везивали и тукли, или ово што се збива данас, када сам опет поред господара, а сви се према мени опходе са поштовањем?
- ВУК: Не знам шта је истина, сине Алекса! Одавно сам престао о томе да мислим!
- ПОПОВСКИ: О чему ћу да мислим, ако престанем да мислим о истини!?
- ВУК: *(Иронично)*
Изледа да је истина тамо где је наш сијатељни књаз Милош Обреновић.
- ПОПОВСКИ: Ако је само један човек истина, онда смо сви ми жртве!
- ВУК: У Србији су закон и истина тамо где је Милош!
- ПОПОВСКИ: Књаз је уморан од моћи коју му нико нити сме нити може ограничити. То је наша трагедија, а лако може постати и трагедијом целог нашега народа за садашња и будућа времена.

ВУК: За тебе би најбоље било да негде отпутујеш и отпочнеш нов живот! Није добро што си се вратао у Крагујевац!

ПОПОВСКИ: Гади ми се сваки живот, господине Вуче, па и нови живот!

На судишћу се враћа Милош и булуменџа.

ВУК: Шта би, Коџа?

МИЛОШ: Један одмах скочи.

ВУК: А други?

МИЛОШ: Другог гурну Амиџа.

Милош се зрехотом смеје. На судишћу се враћају браћа са чијих одеда кайље вода а за њима и остјали смејући се и довикујући.

Милош диже руку. Маса се сџишава.

ШАРЕНГАЋА: Мир, народе! Чујмо господара!

МИЛОШ: Двапут сам питао Милицу оће ли да се врати своме мужу и она је двапут одговорила да неће. Па шта ја сад ту могу?

ГЛАСОВИ: Да се раздвоје! Да се раставе!

I БРАТ: Нећу и нећу!

II БРАТ: Ни ја нећу!

АМИЏА: Даћемо вам сто гроша из књажеве хазне, па да се прича по Србији!

I БРАТ: Нећу ни за сто гроша!

АМИЏА: Двеста.

МИЛОШ: Двеста гроша из моје хазне, јел доста?

ГЛАСОВИ: Доста! Много!

I БРАТ: Ни за иљаду нећу пристати.

МИЛОШ: Издаћу ти књигу да за живота не плаћаш, порезу... Мој секретар Поповски ће одма о томе књигу сачинити!

I БРАТ: Нећу ни за књигу!

МИЛОШ: Па шта оћеш, бем ти оца лудог, кажи, па да ти дам!

I БРАТ: Оћу да ми се врати жена, а овај што је ото да се казни строго, па да запамти и да ми се више не шуња поред плота, дозивајући Милицу!

II БРАТ: Оћемо жену натраг! То је царска правда!
МИЛОШ: Ако вам вратим жену, опет ће утећи... Милице, може ли ти овај овде бити човек одсад, као и досад?

МИЛИЦА: Не може?

На судишију повици и смех.

ГЛАС: Нејак је!

МИЛОШ: Ето, видите сад!

АМИЦА: Ако вам наћемо другу жену која неће бежати?

МИЛОШ: Оћете ли тако?

Крајкоћрајно колебање, браћа се саишћавају.

I БРАТ: А да ли је тако наочита као Милица?

АМИЦА: Јесте!

II БРАТ: Има ли мираза?

АМИЦА: Има, а усто ће вас и господар даривати.

I БРАТ: Оћемо, ал да нам књаз буде кум!

АМИЦА: Аферим.

II БРАТ: Такав суд оћемо, светли књаже!

Браћа ударају кајама о земљу, радујући се.

АМИЦА: Попа амо! Попа доведите! Музику. И ону девојку смерну што по Крагујевцу шета са дететом чији се отац не зна, дела момци!

На судишије доћрчавају музиканћи: Мусћафа и Кара-Ахмеј! Сви рају свайвовац. Поворка крене. Амица избацује шћишћоље... Сви одлазе.

МИЛОШ: Амица, овога што туђе жене отимље каштиговати са десет батина, тек да и он запамти, а и други пут да га не ухвате, него нека бежи брже са туђом женом. Ако га браћа приме, може и он на свадбу!

I БРАТ: Куме!

МИЛОШ: Ево ме, кумови!

Милош избаци шћишћољ и сћрчи низ сћејенице. На балкону осћају само Вук и Појовски... Сви осћали одлазе са свадбеном поворком.

ЗАВЕСА

 ДРУГИ ЧИН

Путовање кроз Србију, одмор у Лапову, бања, убиство Појовскога у Свилајници, Бекешино лудило, распродаја секретаревих ствари.

 ПЕТА СЛИКА
 ОДМОР У ЛАПОВУ

Лапово. Црквена њорџа. Чује се џуџањ џочкова књажевог инџова и џоџоџ чеџвороџреџа. Пред црквеном каџијом сџоџи џоџ, каџеџан и џоџ неколико уџледних Лаџовчана, а џоред оџраде ускомеџан народ. Из далека одџекује Бекеџин џлас.

БЕКЕТА: Књаз долази! Склањај се с пута и скидај капе.

Бекеџа маши камџијом расџурајуџи народ који се џиска око каџије.

НАРОД: Живео! Живео књаз!

Појављује се Милош, за њим сџуџају Амица, Милица и Поџовски. Са сџране џрче књажеви џардисџи са дуџим џуџикама и џурају народ који ускомеџано наџире ка књазу и њеџовој свиџи. Исџред каџије сџоџи каџеџан лаџовачки. Каџеџан се клања, а џоџом џрилази књажевој руџи.

КАПЕТАН: Добро дошли, господару, у варош нашу, у Лапово.

МИЛОШ: Боље вас нашао, капетане! Ђе се искупи толико народа!

КАПЕТАН: Народ је чуо за ваш долазак, па не зна шта ће од среће... Нема лепше дужности нити веће части дочеката и угостити таква великана, као шгго сте ви, господар-Милошу!

НАРОД: Живео! Књаже! Господару! Живео! Живео!

Пред Милоша излази једна девојка у народној ношњи, носеџи на џослужавнику со и хлеб. Милош умочи комаџић у со, џа сџрџа залаџај у усџа.

МИЛОШ: *(Окреће се народу)*

Поздрављајемо народ лепе вароши Лапова и благодарствујемо на овако лепу дочеку!

НАРОД: Фала, светли књаже! Живео! Живео књаз!

БЕКЕТА: Одби!

Гардисѿ ѓура ѿушком људе који хоће за књазом.

I ГРАЂАНИН: Не ривајте!

БЕКЕТА: Одби!

Књаз улази у ѿорѿу. Испред њеѓа иде ѿоѿ и маше кадионицом. Милош нейресѿано засѿјаје, јер ѿоѿ клања и моли.

МИЛОШ: Попе, не иди ми испред ногу, чиниш волико!

Гласови са сѿране.

I ГЛАС: Господар се нечему смеје!

II ГЛАС: Ено Амице? Удебљао се Амица.

III ГЛАС: О чему ли Књаз разговара са капетаном?

IV ГЛАС: Књаже, књаже говори нам, Коѓа Милошу. Жељни смо твојих речи... Није човеку само до јестива и пистива. Говори нам, пресветли! Жељни смо твојега лица!

БЕКЕТА: Мир! Не вичи тамо!

Гардисѿа их ѓура ѿушком и смирује.

I ГРАЂАНИН: Био сам добар када је требало крв лити, а сада му не смем ни прићи?

БЕКЕТА: Одби!

МИЛОШ: Добро нас дочекаше Лаповци.

АМИЦА: Царски, господару! Никог тако Србија није волела као тебе. Воле те! Они нису кадри политичити са дочецима!

МИЛОШ: *(Поѿовскоме)*

У Лапову ниси био, Алекса?

ПОПОВСКИ: Нисам! Желите ли да вам прочитам анкету из “Цајтунга”?

МИЛОШ: Зар сада?... После, после, сине Алекса, има времена.

АМИЦА: Господару ваља с људима разговарати.

ПОПОВСКИ: О чему?

МИЛОШ: О којечему. Народ је увек жељан разговора са господаром. Зар не познајеш народ?

ПОПОВСКИ: Не познајем... Не знам шта је народ.

Милош са свѿѿом одлази ѿрема синѿи која је ѿостављена ѿоред цркве... Народ се мало ѿо мало сѿишава.

ЛАПОВАЦ:

(Гардисџи)

Војниче, с киме оно разговара наш пресветли књаз, је ли оно бег Милан, књажев старији син?

ГАРДИСТ: Није то књажев син Милан, него књажев секретар Алекса Поповски.

I ГРАЂАНИН: А је ли учен књажев секретар?

БЕКЕТА: И преучен. Сваку књигу чита течно и брзо да једва стижеш чути шта чита. Али разабрати не можеш, јер су књиге писале учене главе. У моћи му је на разним језицима говорити. Са руским официрима разговара као ја сада с вама, а са Швабама још лепше и умилније. Са књажевом ћерком Савком по францески, а уз то лупа по клавиру и гитари... Одби!

ЛАПОВАЦ: Аух, војниче, мудре ли главе. А је ли Србин?

БЕКЕТА: Јашта! Србин из прека!

ЛАПОВАЦ: Нисам веровао да може жив човек толико знати.

II ГРАЂАНИН: Може ли глава поднети толико учености?

III ГРАЂАНИН: Рођен је да зна. Али он никад не може онолико знати колико ми не знамо.

I ГРАЂАНИН: Нита може знати онолико колико књаз зна, иако Милош није никакве школе походио.

II ГРАЂАНИН: То је знање од бога.

ЛАПОВАЦ: Уме коца са ученима... Нема равна у Јевропи Милошу Обреновићу?

БЕКЕТА: Одби... Људи око нашег књаза су учевнији од највећих јевропских учевњака. Слушам их сваког дана и ништа не разумем шта говоре... Ја сам са службом у двору... Одби, кад кажем!

Сџарији човек (Милосав Лаповец) љробија се до ѓардисџие који сџиоји љред кџиџом и не да ником унуџра.

Лаповец хоће унуџра, али му џуџи заѓради ѓардисџи и одѓурне ѓа џушком у масу.

ЛАПОВАЦ: Пустите ме, ја сам Милосав Лаповец, бивши кнез смедеревске наије! Пустите ме, књаза да видим!

БЕКЕТА: Одби!

ЛАПОВАЦ: Сад тако. А ми смо онда, радосни и на жртве највеће спремни да народу повратимо слободу, исукали сабље и викали да се орило са Рудника по васцелој Србији: “Рат Турцима!” А сад су дошла времена да не могу приступити господару.

Лайовац поново пође, али га ѓаваз зрубо одзурне у масу.

БЕКЕТА: Одби, пуцаћу!

Лайовац се заљаче.

ЛАПОВАЦ: *(Кроз сузе)*

Нека бог помогне Милошу. А све писмене треба побити. То је њово масло да не могу приступити књазу.

Ускомешани народ и гардисии пред улазом у пориу осиају у позадници, а иажњу поново привлаче књаз и уљедни Лайовци који су око њега... Милош је са својим сарадницима већ заузео месиа под дрвешом. Седе на душеку, Милош се наслања на јасиуке. Сви, сем Појовског, седе а ла шурк. Каиешан додаје Милошу дрвену чушурицу.

КАПЕТАН: Ракија је из мојега подрума, господару!

Жене уљедних Лайоваца доносе и клањајући сиваљају пред књаза и његове доглавнике поуде. Крај Милоша клечи Милица (жена са судишија) и нуди га ѓаконијама.

МИЛИЦА: Узмите господару од овог печења! Ово је пачетина!

МИЛОШ: Фала, Милице...

С каиешаном и поим је и уљедни шрговац свињарски Љубисав.

ЉУБИСАВ: Ја не знам каква је сад политика према Турској, али ценим да је добра, најбоља откако с Турцима водимо политику.

КАПЕТАН: Добра, јашта! Господар им је сабио рогове! Ништа се не може више у Србији мимо књаза нашега? Да сам султан заоће – нема!

ПОП: Пустите ви господара да бистри политику, а ви своје послове гледајте! Не ли је тако, господару?

МИЛОШ: Волим ја чути свачију реч, попе!

ПОП: Али ће опет бити онако како ти оћеш?

Милош се насмеја.

МИЛОШ: Претера, попе.

ПОП: Ја само мислим: наше је да своје послове гледамо, а политику ћеш ти водити, јер си ти међу нама најбољи, и знаш шта ваља, па да буде најбоље и за државу и за тебе. Ти си најмудрији, сам те је бог послао међу нас, да се наћеш Србији кад јој је било најтеже...

КАПЕТАН: Остао си са Србијом, кад су је сви оставили и то ти народ никада неће заборавити!

ЉУБИСАВ: Књаже, светлости, чујеш ли колико те у срцу носимо.

МИЛОШ: Чујем, Љубисаве, чујем, него, измири ли ти оне дугове у Земуну?

ЉУБИСАВ: Јесам, господару, али сам због тога заостао у послу. Велике су дације и све су веће... Не може се тако далеко стићи! Порезу ми све већу разрезује правитељство.

МИЛОШ: Чиниш волико, не кажем да нису, али ајде, како би ви, браћо!

(Милош се обраћа свима)

Како би ви да вас је народ поставио на моје место? Дижемо државу из праха и пепела. Ми смо мали народ, а мали је народ увек неке нешто дужан. Мора неке увек нешто плаћати да би постојао. У крви или у новцу. А ја мислим да је за народ боље да плаћа, него да гине, ако већ гинути за слободу не мора!

КАПЕТАН: Тако је најмудрији, господару!

ПОП: Рече праву, сијатељну књаже!

МИЛИЦА: Књаже светли, заложи се, ово је прасеће, а ово ћуреће. Изволите, ништа ниси јео!

Чујурица иде у круг, њијуцка се и разговара, једино Појовски мало њо сирани седи, слуша и ћуји, али као да не учесћује у овом сусрету између књаза и Лајоваца.

КАПЕТАН: А како Хусеин паша у Београду? Даје ли јава од себе и своје власти?

МИЛОШ: Хе, Хусеин-паша! Ништа друго не зна него по сву ноћ ракију пити и играти се са својим младим аџуванима.

АМИЦА: Господар му сабио рогове! Нека ужива са ракијом и младим љубавницима, а ми ћемо Србију да воздижемо?

Наједном до књаза, ѓробијајући се између осџалих, дође Милосав Лайовац, онај исти кођа ѓардисџа није хџео да ѓусџи... Сџиже и ѓоклони се, ѓа зђраби књажеву руку и ѓољуби је, иако је био сџарији од Милоша. Милош ѓа ѓољеда, ѓа се насмеђа, обрадован.

МИЛОШ: Јеси ли ти, Милосаве?

МИЛОСАВ: Жив и потчињен твојој власти, као увек, као увек, сџјатељни књаже Милошу! Ко сунце да сам видо. А нису ми дали, него сам моро около, кроз коров, па преко плота!

МИЛОШ: Што ти нису дали, Милосаве?

МИЛОСАВ: Нису ми дали да те видим изблиза, јербо, јербо... *(Лайовац гледа око себе, највише му се ѓољед задрђава на Појовском који је обучен евројејски)* Јербо сад су нови људи око тебе, и не дају ми. Није ми могуће приступити моме господару, а добар сам био кад сам крвцу лио... Таква су времена дошла, времена нових људи...

МИЛОШ: Никоме не сметају нови људи, Милосаве, ако су кадри и ваљани, само користе отачеству...

МИЛОСАВ: А ја сам хтео к теби у Крагујевац доћи... Хтео сам.

МИЛОШ: Због чега си хтео к мени у Крагујевац доћи?

МИЛОСАВ: Да ти само кажем... Само једно. Залуђују те нови људи, господару. Говоре о реформи, а не знају шта раде... Не треба нама реформа, господару, него да сачувамо стари адет и веру у бога! Нови људи се брзо затрче за новост, али се брзо окрену на другу страну. Само шкоде народу и теби! Мани их се!

МИЛОШ: *(Већ је намрџиен)* Остави ћорава посла. Него, ако нешто имаш – ти реци! Ако пак немаш ништа сем овога, пусти ме да се одмарам, ваља ми дуго путовати.

МИЛОСАВ: Ја сам ти реко, а ти гледај!

МИЛОШ: *(Мане руком)* Једно те исто!... Где је Амица?!

МИЛИЦА: Сад је ту био, господару!

- МИЛОШ: Поповски!
Појовски приђе Милошу, и седе поред њега.
- МИЛОШ: Хтео си ми реферисати о некој анкети из “Цај-тунга” где је и српско питање помињано...
- ПОПОВСКИ: Да, господару, ја сам спреман...
Појовски погледа у Милосава, који још увек чучи поред књаза.
- МИЛОСАВ: Писмени те обрлађују и све части себи присвајају... Не дају вам прићи... Учевњаци... Крв смо лили... Где су били кад смо крв лили?
- МИЛОШ: *(Љућихио)*
Па не можемо државу градити без писмених, ћорави ти страна?
- МИЛОСАВ: Заборавио си Милоја Бака и како је он буном државу тео градити, то си заборавио, то си заборавио, Милошу?
- МИЛОШ: Баку смо скршили врат... Иструлео је без главе, а ти га помињеш, рашта?
- Милосав се наједном јирже и окреће. Иза њега стијоји Амица и показује му главом да одстиуји од књаза. Но Милосав само љућихио махну руком.*
- МИЛОСАВ: *(Показавши на Појовског, који стијоји са расклољеним новинама и чека)*
Овога са књигом не познајем, али видим да није из Шумадије?
- МИЛОШ: То је мој секретар.
- МИЛОСАВ: Ал из Србије – није! Не личи! Ни аљине му нису српске, ни лице. Шваба ли је?
- МИЛОШ: Србин из прека. Дошао је к нама да би помогао својима. Српскога је рода. Нису само они Срби, Милосаве, који у Србији живе. Свуда је Србин!
- МИЛОСАВ: Видим да је веома учен кад толику књигу држи у рукама. Сви писмени у Лапову је не би могли прочитати за годину, а он је може бити прочита и растолмачи за недељу дана?
- МИЛОШ: За по дана!
- МИЛОСАВ: Па то и јесте зло! Писмени те окружују. Верујеш у сваку њину реч. Доакаће ти једног дана, а знам и зашто.

- МИЛОШ: Па не могу држати неписмене секретаре. Још полу-део нисам.
- МИЛОСАВ: Знам како ће ти смрсити конце. Јербо их познајем у душу, све па и овога!
- МИЛОШ: О боже ме саклони, шта је овом човеку?
- КАПЕТАН: Ђанут је Милосав Лаповац, господару!
- ПОП: Иди, Милосаве, иди, помоли се богу, не сметај нам у разговору и одмору!
- МИЛОСАВ: Чекајте, зар ми не дате говорити! Господару, они ми не дају говорити.
- МИЛОШ: Кад криво говориш.
- МИЛОСАВ: Сад и тебе обујмило мненије да је само писменима дозвољено говорити, да је само њима место на власти, а сви знамо да си и сам неписмен. Па сад види – ко ће кога. Они тебе, или ти њих.
- МИЛОШ: А шта би ти са писменима?
- МИЛОСАВ: Протерати из Србије. А непокорне побити! Нема их много, а и то што има – само квари народ и веру у народу!
- МИЛОШ: *(Окреће на шалу)*
Па како ћемо, бре Милосаве, без писмених?
- МИЛОСАВ: Без писмених смо војевали и фала богу победили. Како смо онда, тако ћемо и сада.
- МИЛОШ: Ваља нам порезу скупљати.
- МИЛОСАВ: Порезу ћемо у рабош резати!
- МИЛОШ: А како ћемо један другоме којешта јављати?
- МИЛОСАВ: Кад имам коме шта јавити, ја ћу послати јабуку и поручити оно пгго имам... Тако је било одвајкада, па нека остане!
- Милош се ширже, схваћивши да је цело друштво око њега, а нарочито Појовски, згранушо.*
- МИЛОШ: Одлази, Милосаве – луд си!
- МИЛОСАВ: Зар? Зар ме тераш од себе?
- МИЛОШ: Вуци ми се испред очију... Алекса, сине, дела читај...

Појовски расклопи новине, али Милосав Лајовац настиваља да виче, ошимајући се од Амице који га повлачи назад.

МИЛОСАВ: Запамти, Милошу, писмени и неписмени не могу заједно, него – или-или! Гони господару писмене из Србије, ако ти је до власти и мира... Терај сотону од себе, воимја отца и сина!

Лајовац се крсти, а Амица га хваћа под руку и лагано одвлачи од књаза. Наједном се Милосав њрже, оће из Амициних руку, љрискочи и снажно ошамари Појовскоџ. Појовски се љовеве, исљустии новине, али само љрислони свој длан на образ и остиаде миран. Милош скаче, и остали брзо усљају!

МИЛОШ: Држ!

Амица љрискочи и обема рукама зџраби Милосава. До њих дољрчи и један снажан џардисџа који љомаже Амици да одвуку Милосава Лајовца. Вуку џа, Лајовац се ошима и узвикује.

МИЛОСАВ: Побити писмене! Послушајте, послушајте! Писмене побити? Из Србије протерати!

МИЛОШ: *(Виче)*
Гоните га, луд је! Зашто ми луде доводите!

МИЛОСАВ: Писмене, јао, побити.

МИЛОШ: Луд је, матер му јебем, у арест Милосава!

Све се ускомеша, џалама, вика, узрујаносџ, џардисџи одбијају народ који надире љрема књазу и свџи... Милош се узрујано шеџа!

МИЛОШ: Бекета! Наређуј полазак, Бекета, Шаренгаћа. Полазак!

КАПЕТАН: Боже, зар овако да се орезалимо.

ПОП: Милосав Лаповац је ожесточио књаза, све ће да нас намрзне за вјеки вјеков!

КАПЕТАН: Пандури, Милосава у апсану, свежите лудака! Тамо ће иструлети, кад није кадар поштовати господара! Шта ћемо сад, оче?

ПОП: Молићу се богу, ако нам он не помогне, нико неће.

Бекеџа љрчи околo, чује се њџов џлас и љуцање камџије, ља и љо неки џаук.

БЕКЕТА: Диж се тамо! Ко је дозволио да спавате! Покрет! Диж се! Дела момџи! Прежи коње тамо! Диж се, бре!

КАПЕТАН: Господару, прашћајте, шта да радамо, прашћајте!

МИЛОШ: Гони овај народ на посо! Шта дангубе овде, гледајући! Не игра мечка, чиниш волико!

Пандури и Бекеџа раззоне народ, одјекну љуцањ. Узвици, народ бежи.

ГЛАС: Погибе човек! Не дај! Држиин!

БЕКЕТА: Маршшш! Кући, бреее! Маршшш!

ГЛАСОВИ: Бежи, бежи, погибе човек! Не дајте!

Милош сџоји. Поред њега сџоји Милица, а мало даље Појовски још увек шокиран и зџађен.

МИЛОШ: Страшног ли народа!... Боле ме ране!

МИЛИЦА: Пред кишу, господару!... Промениће се време... Му-
ве пецкају...

Дојрчи Бекеџа, зајајурен, са камцијом. Понизно се љоклони.

БЕКЕТА: Интов је спреман, господару!

Милош љолази. Кајеџан му се љоклони.

КАПЕТАН: Шта наређујеш, светли књаже, господару наш!
Прашћај!

После краће љаузе.

МИЛОШ: Кад изађемо из Лапова, пусти Милосава из ареста!

КАПЕТАН: *(Изненађен)*
Оћемо, господару!

МИЛОШ: Сад је ћанут, а некада је био храбар. Био ми је
војвода.

ПОП: Био, био је господару?

КАПЕТАН: Шта још наређујеш, сијатељни књаже?

МИЛОШ: Ништа.

КАПЕТАН: Опрости ми, ја крив нисам!

МИЛОШ: Свима је опроштено!
(Милош љриће Појовском и зајрли џа)
Прашташ ли и ти Милосаву Лаповцу?

ПОПОВСКИ: Да, господару.

МИЛОШ: Прашташ ли му у срцу, или само на речима?

ПОПОВСКИ: Опростио сам му пре него што ме је ударио.

МИЛОШ: Фала ти, сине! Као да си мени опростио!

После љаузе.

ПОПОВСКИ: С вашим допуштењем, ја бих се вратио у Крагу-
јевац.

МИЛОШ: *(После крајкојрајног размисљања)*
Врати се, кад желиш.

ШЕСТА СЛИКА ЈЕЛИСАВЕТИНА ПОСЕТА

Соба Алексе Појовског. Појовски седи за столом и пише при светлости свеће. Враћа се нечујно отварају, у собу стиува врло млада и лепа девојка, књагињица Јелисаветиа. Дуне ветар и затрепери пламени свеће. Јелисаветиа затвара за собом враћа, Појовски лагано устаје, диже свећњак, обасјава Јелисаветино лице, стиу свећњак на сто.

ПОПОВСКИ: Ви?

ЈЕЛИСАВЕТА: Дошла сам да вас видим.

ПОПОВСКИ: Слушао сам цео дан ваш клавир!

ЈЕЛИСАВЕТА: Можда би требало да вас молим за опроштај!

Појовски прилази прозору... На месечини сабласно се њише обешени хајдук.

ПОПОВСКИ: С допуштењем његове светлости?

ЈЕЛИСАВЕТА: Обешен је по његовом наређењу!

ПОПОВСКИ: Био је млад?

ЈЕЛИСАВЕТА: Двадесет година.

ПОПОВСКИ: С допуштењем његове светло сти дошли сте да ме видите?

ЈЕЛИСАВЕТА: Нисам тражила дозволу од родитеља. Да зна да сам овде – затворио би ме у манастир, а тебе поново протерао из Крагујевца... Сећате ли се, господине Поповски, када смо оне вечери свирали клавир у четири руке, а потом разговарали о Тристану и Изолди?

ПОПОВСКИ: Књагињице, идите из моје собе! Ја сам болестан... Не сећам се ни клавира, ни прича... Ваш отац је наредио да ме туку и прогањају, плују, затварају! Идите, кад вас молим! Зар можете овде остати, зар не осећате загробни задах овог леша који се распада на вешалима... Идите у ваше одаје!

ЈЕЛИСАВЕТА: Волео вас је као свог сина.

ПОПОВСКИ: Ко?

ЈЕЛИСАВЕТА: Мој отац.

ПОПОВСКИ: Ваш отац – можда? Али књаз Милош – не!

ЈЕЛИСАВЕТА: Били сте мој најмилији учитељ, човек, све!

ПОПОВСКИ: Не могу да поверујем у ваш долазак... Не волим таква привиђења... Ако би Милош сазнао да ми се привиђа долазак његове ћерке у моју собу, увече – никада ми не би опростио тако луду незахвалност! Ја сам овде да не верујем, да се не радујем!

ЈЕЛИСАВЕТА: Зар нисте пожелели да ме видите?

ПОПОВСКИ: Данас поподне сам слушао ваш клавиr. Мислио сам о вама, али нисам желео да вас видим... Нисам желео ни ви мене да видите. Немам шта да вам кажем... Исувише вас волим да бих веровао у ваш долазак. Више верујем у овај отужни задах распања!

ЈЕЛИСАВЕТА: Љути сте на мене што вас је мој отац казнио? Молим вас да му опростите! Бабо је нежан отац!

ПОПОВСКИ: Нежним очевима су кржаве руке до лаката! Идите! Још сте исувише млади да спознате грех!

ЈЕЛИСАВЕТА: Молила сам се богу да се вратите!

ПОПОВСКИ: Не смем поверовати да сте у мојој соби.

ЈЕЛИСАВЕТА: Дотакните ме!

ПОПОВСКИ: Нисам при чистој памети!

Јелисавеџа ухвати Појовскога за руку. Појовски је њиноси својим уснама. Љуби јој њрсије и руке.

ЈЕЛИСАВЕТА: Осећате ли да сам ту?

ПОПОВСКИ: Да.

ЈЕЛИСАВЕТА: Хладно ми је, сва се тресем!

ПОПОВСКИ: Топла је ноћ.

ЈЕЛИСАВЕТА: Волим вас. Он ће ме казнити што вас толико волим, али више желим вашу, но његову љубав! Остајете заувек са мном!

ПОПОВСКИ: Не! Ускоро одлазим!

СЕДМА СЛИКА
БАЊА, ИЛИ ИЛИЦА, КАКО ЈЕ ГОВОРИО КЊАЗ

Просирана соба, широм отворени прозори. Сиља дойде бучно сазвучје река: Јошанице и Самоковке. Милош шећа собом, засијаје, крейак је, расиоложен, очиљедно – осећа се много боље него у Крађујевцу и Лайову. Реке односе бриге, а доносе мир и сан.

У собу улази Амица.

АМИЦА: Господару, донео сам мелем од видарке Селене!
                          Трљати по целом телу сваке вечери!

Милош прима мелем, погледа га само за тренућак, па одложи на сто.

МИЛОШ: Видиш, Амица, чиниш волико, Немањићи су у ове крајеве доводили Сасе да копају руду, јел тако?

АМИЦА: Тако је, господару, кад ти кажеш.

МИЛОШ: А што ми не би позвали, рударе из Јевропе, што смо ми гори од Немањића. Они су на крају Србију упропастили, а ми је из праха и пепела воздижемо!

АМИЦА: Ти си већи од Немањића, господару! Та ти је умна!
                          Има у Копаонику и сребра и злата, да не говоримо о бакру и гвојзу!

МИЛОШ: Данас сам нешто мислио, купајући се у каменој кади. Због чега су и зашто су се баш на овом месту показали човеку извори топле и лековите воде.

АМИЦА: Божја воља, господару.

МИЛОШ: Света су то места, јер помажу човеку да савлада разне боље. Тело ми је чврсто и квргаво, ама боле ране пред кишу, а кадшто ме мучи и тробоља!

АМИЦА: Све ће се то у илици излечити!

МИЛОШ: Дела, Амица, па позови Милицу!

АМИЦА: *(Повлачећи се уназад)*
                          Оћу, господару, оћу.

Амица излази, Милош долази до прозора и посмајра у свејлој ноћи обрисе шумовићких јланинских врхова.

У собу улази Милица... Срамежљиво долази до средине собе и шу засијаје... Милош се окрене, погледа је, па зашвори прозор.

- МИЛОШ: Бије планинска ладноћа кроз пенџере!... Милице, јеси ли икада била у илици?
- МИЛИЦА: Нисам, господару!
- МИЛОШ: Мораш ми помоћи да се излечим... Оћеш ли, Милице?
- МИЛИЦА: Оћу, господару!
Милош узме мелем, покаже га Милицу.
- МИЛОШ: Мораш ме истрљати овим мелемом, снахо. Оћеш ли?
- МИЛИЦА: Оћу, господару.
Милош се лагано скида, нађ је до њаса, леже њојрбушке на кревету.
- МИЛОШ: Дела снахо, и немој се срамити, то је ради лијека.
Милица узима мелем на врхове њрстџију и џрља Милошева леђа нежно, као да се њлаши да га не њовреди.
- МИЛОШ: Видиш ли, Милице, колико је ожиљака на мојему телу?
- МИЛИЦА: Видим, господару, и све се плашим да те не повредим.
- МИЛОШ: Све је то од рана задобијених у бојевима... Трљај јаче... Бадава је мелем без женске руке... Од сабаља и куршума ... Трљај, Милице.
- МИЛИЦА: Све се плашим – заболеће те ожиљак!
- МИЛОШ: Не боле ожиљци, сем оних на души... Трљај, трљај, рука ти је лековита, ето, већ ми је боље.
Милош се окреће на леђа. Милица му џрља џруди. Милош јој задржа руку и џод леве сисе.
- МИЛОШ: Осећаш ли нешто под руком?
- МИЛИЦА: Осећам, господару, и то је од ране.
- МИЛОШ: Не вреди мелем без женске руке, али треба да је од срца...
- МИЛИЦА: Ја ти га дајем од срца, господару.
- МИЛОШ: Осећам, осећам... Био сам ратник у бојевима... Убијали смо се и клали. Два устанка сам претурио преко главе... Најжешћи је био јуриш на шанац код Ужица, у првом устанку... Жестоко је било, од пуцњаве се ништа није чуло, а од дима ништа није видело... Тада ме погоди тане испод леве сисе.

Падајући, чујем како вичу око мене: “Погибе Милош!” Лежао сам на ледини тешко рањен, а војска је трчала, прескакала ме и клала се са Турцима који одступаху... Кад се све смири, гледао сам према боровој шуми и чуо неку музику милу уху и души... Није било ни бола од ране ни страха од смрти... Тако је то било, трљај ми прса, Милице.

Милица ђа више милује руком, неђо шћо му ујџрљује мелем.

МИЛИЦА: Страшна су то била времена, господару! Ја једва памтим војевање с Турцима... Како су те спасли, господару?

МИЛОШ: После јуриша сакупљали су мртве и рањене. Пронела се вест да је погинуо војвода Милош Обреновић. Лежао сам, кажу, без свести и покрета, па су довели попа да ме опоје... Но тада, док ме је чекала ископана рака, осетих на челу женску руку и отворих очи. “Жив је” – повикаше... Оца им јебем, говорили су да сам жив, али да нећу дуго. Чуо сам све и разабрао сам речи – да би се нагледао неба и људских лица, јер и ја сам мислио да нећу још за дуго! Пренесоше ме на неко сено... Једна жена ми је мелем на рану превијала... Оздравио сам... Чиниш волико, Милице, не би оздравио да није било те жене и њених руку да ми мелем превију ... И зато – трљај, трљај!

МИЛИЦА: Која је то жена била, је ли племенита књагиња Љубица, можебити?

МИЛОШ: Није, Миице! Често је руку полагаала на моје чело, бдела је уза ме, док се поново нисам сабрао, с душом и телом поново саставио... Али никада нисам сазнао – ко је та жена била и одакле?

МИЛИЦА: Зар је нисте питали за име, господару?

МИЛОШ: Када сам дошао к себи – ње није било. Није више видала рањене јунаке. Распитивао сам се около, али су ми рекли да су све жене из Чајетине видале рањене борце – па не знају која је мене... А можда такве жене није ни било у логору, већ само у мојој фантазији.

- МИЛИЦА: Било је господару, сигурно је било!
- МИЛОШ: Тражио сам је по целом Златибору, али је не нађох... Сећам се и данас њеног лика и поуздано могу рећи да је личила на тебе!
- МИЛИЦА: (*Трѣне се*)
На мене, господару!
- МИЛОШ: На тебе!
- МИЛИЦА: Неће бити, господару!
- МИЛОШ: Не варам се у женама, Милице, личила је на тебе! Исту је руку имала, исти осмејак! Исто јој је било миловање!
- МИЛИЦА: Немој, господару!
- МИЛОШ: Зашто?
- МИЛИЦА: Срамим се од тих речи.
- МИЛОШ: Рашта? Рашта срам! Зар жена да се срами од човека?
- МИЛИЦА: Не знам.
- МИЛОШ: (*Смеје се*)
Трљај, трљај, што си престала?
- МИЛИЦА: Јак си, јак си, господару! Тело ти је чврсто, као да је од гвојза саливено? Види се – јунак! Свака би жена најволела бар једном у животу бити тако, уз јунака, као што сам ја с тобом, књаже светли.
- МИЛОШ: Осећа тело женску руку, па се јуначи. Трљај јаче!
- МИЛИЦА: Јао како ћу, господару! Губим снагу! Све ми се мути пред очима, малаксавам, господару!
- МИЛОШ: Од чега те обузима малаксалост?
- МИЛИЦА: Не знам!
- МИЛОШ: Од мелема?
- МИЛИЦА: Није! Од тебе, господару...

Милица ћресџаје да ћрља Милоша и љадне му на ѓруди.

ОСМА СЛИКА
УБИСТВО АЛЕКСЕ ПОПОВСКОГ

Соба Алексе Поповског у Кражујевцу. Вече. На столу горе две свеће у свећњаку. Поповски чисти.

Отварају се бучно врати. У собу улазе бахаио Бекеиа и Шаренгаћа. Прилазе Поповском који зајрејашћено поспира. Поповски лажано усјаје.

ПОПОВСКИ: Како то улазите у моју собу? Напоље!

Шаренгаћа се зацерека.

БЕКЕТА: Господине Поповски, мораш с нама на пут!

ПОПОВСКИ: С вама?!

БЕКЕТА: Јесте, с нама... Знамо да нисмо твоје друштво, али је поручио господар да одма кренеш с нама у Бању... Одма, треба да итамо, потребан си му через државних послова! Дела, спремај се!

ШАРЕНГАЋА: Имаш, господине сила лепи ствари! Дај ми овај ножић за успомену и дуго сећање.

Шаренгаћа поидиће са стола ножић, Поповски покуша да дохвати ножић својом руком, али Шаренгаћа шрће руку и насмеје се.

ПОПОВСКИ: Изађите из моје собе! А ти врати нож одакле си узео!

Шаренгаћа штриа ножић у цей, ња настави да штиа сајнове, церекајући се, на зајрејашћене Поповскога. Бекеиа се унесе Поповскоме у лице.

БЕКЕТА: Ита нам се. Морамо на пут, племенити господине... Књаз, књаз нас ишчекује... Има важна посла с тобом, немој одуговлачити, кад господар чека. Ајде, полази!

ПОПОВСКИ: Имате ли писмену наредбу да с вама путујем у бању?

БЕКЕТА: А зар јс потребна?

ПОПОВСКИ: Да.

ШАРЕНГАЋА: *(Смејући се)*

Као да би ми смјели у име књажево некога на пут покретати... Поготову тако високу личност као што сте ви, први и најмилији књажев секретар и миљеник свеопшти... Нарочито драг срцу књажеве кћери Савке.

БЕКЕТА: (Шаренџаћи)
Умукни, копилане!

*Шаренџаћа се насмеје, ња оћкачи један саћ сд зида... Појовски избе-
зумљено скочи и појури према Шаренџаћи.*

ПОПОВСКИ: Остави сат. Животињо, не скрнави ми ствари!
*Бекејџа развади Појовскоџа и Шаренџаћу, ња узме саћ и врајџи џа
на сћаро месћо... Шаренџаћа се церека...*

ШАРЕНГАЋА: Добро, добро, нисам га ни мислио узети... Шта ће
ми, кад не умем гледати у сат!

Појовски брзо навуче кајућ, узме чибук и крене према врајџима...

ПОПОВСКИ: Ја сам спреман.

БЕКЕТА: Зар нећеш ништа више понети на пут... Можда ће
ти што затребати у бањи?

ПОПОВСКИ: Нисам ја спреман само за пут! Спреман сам и за
најгоре!

*Тада Бекејџа скочи на Појовскоџ, ухвајџи џа за обе руке и прекрсћи
их позади. Шаренџаћа преискочи и свеа их већ сиремљеним ко-
ноћем.*

БЕКЕТА: (Цинично)
Не љути се, господине, ми то за твоје добро! Могао
би покушати нешто својим лепим рукама, а ми како
смо – потегли би нож!

ПОПОВСКИ: (За себе)
Требало је нешто да учиним?

ШАРЕНГАЋА: Он нешто шапуће.

БЕКЕТА: Шта кажеш?

ПОПОВСКИ: Ћутати! То је једино што ми је остало!

БЕКЕТА: Шта, шта?

*Појовски полази из собе, преа врајџима се окрене, погледа све своје
саћове...*

ПОПОВСКИ: Збогом...
(Погледа кроз прозор)
Збогом, господине Вуче.

БЕКЕТА: Где је Вук?

ПОПОВСКИ: (У себи)
Касно сам сазнао да је за све касно.

Тада џа Бекејџа снажно удари и Појовски се занесе.

БЕКЕТА: Ако будеш још једну реч рекао, свезаћу ти уста!

ШАРЕНГАЋА: Шта лаје, племенити господин?

БЕКЕТА: Пцује господара! Пцето швапско!

ДЕВЕТА СЛИКА УБИСТВО АЛЕКСЕ ПОПОВСКОГ (наставак)

Бекетиа и Шаренгаћа са свезаним Појовским улазе у предсобље једне сеоске куће... Свиће... У предсобљу стоји домаћин (Ресавац) и зачуђено посматра призор, као да не схвати, као да сања...

БЕКЕТА: Господар је наредио да допратимо Поповскога у Бању, јер је потребан за државне послове, а он (*Бекетиа муне Појовскога*) непрестано се опире, неће да пође, чак је пцово књаза и књажеву вамилију, јел тако било, Шаренгаћа?

ШАРЕНГАЋА: Тако је било... Рашта би га иначе свезивали.

Шаренгаћа се ојети смеје.

ПОПОВСКИ: Лажу!

Бекетиа измахне, али с последњим најором задржа руку.

БЕКЕТА: Свезали смо га јер је покушао успут побећи!... Ресавац, имаш ли какав собичак за бунцију... Дела, секретару...

Бекетиа погуче Појовскога према једним вратицама. Увлачи га у тишу собу, а поштом му свеже уста неком прљавом крпом. Гурну га и зајрејивши му, врати се Ресавцу и Шаренгаћи.

РЕСАВАЦ: Јесте ли за ракију?

БЕКЕТА: Ита нам се... Књаз чека.

РЕСАВАЦ: Одморите се од пута... Није лако на коњима од Крагујевца до Свилајнице и то по ноћи... По гутљај, ради лека?

БЕКЕТА: (*Поверљиво и тихо Ресавцу*)

Књаз је наредио да се овде заврши у тишини... Опомињем те на то, јер би свака твоја реч могла ожесточити књаза, а он непослушнике кажњава као најгоре кривце... Памет у главу!

РЕСАВАЦ: Немојте, сачекајте... Неће књаз!... Ја ћу молити Милоша на коленима ...

БЕКЕТА: Ђут! ... Јеси ли ти при себи... Знаш ли ти ко је Милош?

Неколико људева се гледају и ћује.

БЕКЕТА: Ако неко приупита за Поповског, ми ћемо рећи, а ти ћеш потврдити, да су нас ајдуци напали, па књажева секретара убили и опљачкали, а ми једва живи умакли, бранећи се пусатима и ханџарима. Но, најбоље је да ћутиш, као да ништа не знаш и као да ништа ниси видео, нити чуо, јер онај који у овакијем стварима ћути – мио је књазу ко рођени брат...

РЕСАВАЦ: Имам ракију од осамнаест гради... Вољ вам је љута, или мека?

ШАРЕНГАЋА: Дај љуту, да се загрејемо. Ладно ми је од несна.

БЕКЕТА: Дај... Па да свршимо... Ваља нам то што пре урадити.

Ресавац излази. Бекеџа љрилази љрозору. Гледа свиџање зоре и обрисе баџремара. Окрене се Шаренџаћи.

БЕКЕТА: Прво морамо изабрати место где ћемо га закопати... Скровито, далеко од пута...

ШАРЕНГАЋА: У трње! Не ли?

БЕКЕТА: Не, нежан је! Може се изгребсти.

Улази Ресавац са чуџурицом. Бекеџа је узима.

БЕКЕТА: Живели, домаћине!

Пије, а љоџом додаје чуџурицу Шаренџаћи који оџиџје, ља џласно хукне и обрише дланом усџа.

ШАРЕНГАЋА: Жестока, као гром! Спреми једно кило да понесем!

РЕСАВАЦ: Оћу, оћу... Него, спремићу вам нешто за јело... Може одма од оног што се нађе, и белог смока, али је боље да закољем прасенце.

ШАРЕНГАЋА: Могло би прасенце, што да не би могло, а, Бекета?

БЕКЕТА: Ваљало би, а и обичај је да се за даћу спреми нешто боље... Него – ита нам се!

РЕСАВАЦ: Заћас ћу ја!

БЕКЕТА: Ајде, пожури!... Шаренгаћа, дела да погледамо ба-
гремар.

*Бекеџа и Шаренџаћа излазе. Ресавац их испраћује погледом. Ресавац
притрчи пророру.*

РЕСАВАЦ: Гавро, ој Гавро!

ГАВРА: Чујем, газда!

РЕСАВАЦ: Брзо амо, Гаврило! Јел чујеш, амо долази!

Долази Гавра.

РЕСАВАЦ: Трчи на цариградски друм... Гледај, па ако видиш
коњаника, а ти трчи амо да ми јавиш... Брзо!

ГАВРА: Нисам још стоку намирио, газдо!

РЕСАВАЦ: Брзо на друм!

Враћају се Бекеџа и Шаренџаћа.

БЕКЕТА: Где је прасе, домаћине?

РЕСАВАЦ: Чекам да заједно изаберемо. Обор ми је одма ту,
иза шљивара, па погледајте шта вам је по вољи.

БЕКЕТА: Изабери сам. Немој да нас дижеш. Тек смо сели!
Доста нам је онога јахања!

*Бекеџа узима чуџурицу, нагиње је, па ђружа Шаренџаћи. Ресавац
излази. Мало зајим чује се скичање прасеја. Шаренџаћа притрчи
пророру!*

ШАРЕНГАЋА: По скичању бих рекао да је сисанче!

БЕКЕТА: Ко?

ШАРЕНГАЋА: Прасе?

БЕКЕТА: Вата ме сан! Да завршимо то, док испече прасе, а,
Шаренгаћа?

ШАРЕНГАЋА: Ајд, кад кажеш!

Улази Ресавац,

РЕСАВАЦ: Биће чисто, тако око пет-шес кила... Тек што је
одбијено од сисе... Већ је на ражњу!... А куда ћете
ви?

БЕКЕТА: Да завршимо оно што се мора завршити.

РЕСАВАЦ: Немојте! Што журите?... Оћете још ракије? Да
скувам вруће... Тео сам вас питати – је ли поручио
нешто књаз за мене?

БЕКЕТА: То што смо ти рекли – да ћу тиш! Оћемо ли, Шаренгаћа?

ШАРЕНГАЋА: Можемо, ал – боље је прво да појемо прасе... Мени је увек после тога мука, па не могу јести!

БЕКЕТА: Добро, ја мислио да прво завршимо посо, да нам буде после слађе! А можда је боље тако како ти кажеш... Имаш ли, газда, неког да нам помогне...

ШАРЕНГАЋА: Не треба, Бекета! Шта ће ти сведоци!

БЕКЕТА: Право кажеш, дај ашов Ресавац.

РЕСАВАЦ: Пред кућом вам је!

Бекета и Шаренгаћа устјају и излазе. Ресавац их оштраши њозледом, ња њриђе њрозору. Већ је свануло.

РЕСАВАЦ: *(Виче)*
Гаврооо! Ој, Гаврилооо!

ГАВРА: Ооој!
Мало заштим дошри задихан Гаврило.

РЕСАВАЦ: Иде ли коњаник, Гаврило?

ГАВРА: Нема никаког коњаника, газда. Само прођоше неки опанчари из Марковца, и то што пролазе наши сељаци, одлазе на њиву!

РЕСАВАЦ: Врћи се назад и добро гледај!

Гавра одлази. Ресавац улази у собичак у коме је Појовски. Приђе му и скине мараму са устјају. Прекрсји се.

РЕСАВАЦ: Боже, боже, боже!

Појовски само климне ѓлавом.

РЕСАВАЦ: Опрости ми!

ПОПОВСКИ: Ти ниси крив!

РЕСАВАЦ: Оћеш ракије, вина, јеси гладан?

ПОПОВСКИ: Вина... Да се причестим!

Ресавац доноси Појовском бокал вина. Појовски њије.

РЕСАВАЦ: Очекујем да ће сваки час стићи књажев гласник из бање!

ПОПОВСКИ: А зашто?

РЕСАВАЦ: Да донесе господареву милост.

ПОПОВСКИ: Неће стићи! А и кад би стигао, његову милост не бих примио. Не треба ми Милошева милост!

РЕСАВАЦ: Зар?

ПОПОВСКИ: Наш господар је деспот и убица. Убио је многе, убио је невиније, па ће убити и мене.

РЕСАВАЦ: Немој тако говорити!

ПОПОВСКИ: Предао је Молера Турцима и није се смирио док Молера нису задавили у аресту... Послао је Штитарца да закоље митрополита шабачког Милентија Никшића... Наредио је Вујици да секиром убије Карађорђа... Убио је Младена, убио је Цукића... Многе је побио... Мора убијати ... Дај ми још вина...

Ресавац њоји Појовскога.

РЕСАВАЦ: *(Ућлашено)*
Немој тако говорити... Књаз Милош Обреновић је жесток, али кад се смири, праведан је и прашта ...

ПОПОВСКИ: Прашта, прашта... Знаш ли та, кнеже ресавски, шта је то слобода? Зна ли ико у Србији шта је слобода човекова?

РЕСАВАЦ: Они те само спроводе у Бању по књажевој наредби... Ништа не смеју учинити, и за ово ће одговарати. Не бој се, сине!

ПОПОВСКИ: Спроводе ме у гроб. Али ја се не плашим смрти. С тим сам се већ помирио... Нек се и то сврши... Није ме жао живота, иако ми је тек двадесет и пета година... Не мили ми се живети... Стид ме је само што умирем као пас. У блату! Од најгорих људи који се у Србији могу наћи. Од слугана убица! Испљуван и понижен. Но, вратиће им се све то. Још није било злочина без казне...

Појовски престаје да говори, а Ресавац га ојет њоји.

ПОПОВСКИ: Дошао сам пре десет година да служим отечеству, и ништа нисам скривио, сем што сам веровао у слободу и волео...

БЕКЕТА: *(Из друже собе)*
Ресавац, Ресавац!

Ресавац брзо намакне крју на Појовскова уста.

РЕСАВАЦ: Опрости, сине!

Ресавац се враћа. Бекеџа и Шаренџаћа са ашовом сџоје и мрко џа џосмаџрају.

БЕКЕТА: Разговарао си с њим?

РЕСАВАЦ: Нисам!;

БЕКЕТА: Јеси!

ШАРЕНГАЋА: Јеси, јеси. Неће бити мило књазу кад чује!

Бекеџа оџвори враџа, џоџледа у Поџовскоџ, џриђе, џодиџне бокал, џа каљавим оџанком снажно удари Поџовскоџ у џлаву. Зайџм се враћа. Приђе Ресавацу и џреосџало вино му џљусне у лице.

БЕКЕТА: Тако ли се извршавају господарева наређења.

Ресавац мирно обрџше лице.

РЕСАВАЦ: Причестио сам га вином... А сад ћу вам донети месо да бог да вам било последње.

БЕКЕТА: Хе, хе! Добро ниси звао и попа да га опоје!

ШАРЕНГАЋА: Дај то прасе, да не дангубимо цео дан.

Ресавац излази.

ШАРЕНГАЋА: *(Проџеџне се)*

Забависмо се... Може се књаз наљутити чекајући!

БЕКЕТА: Сваки посо тражи време. Могли смо све то површити у некој јарузи крај пута, али је књаз наредио овако! Он зна зашто.

ШАРЕНГАЋА: Још цврчи, мајкуму! Како је румена кожурица... Добро си га испеко, домаћине!

РЕСАВАЦ: А је ли поручио нешто господар за мене?

БЕКЕТА: Већ сам ти реко да није.

ШАРЕНГАЋА: Једино да нам будеш на услузи...

БЕКЕТА: И немаш ти шта разговарати са Поповским... Оно што је књажев секретар имао, већ је рекао људима... А сад га по књажевом наређењу чека дуго ћутање.

ШАРЕНГАЋА: Во вјеки, вјеков.

РЕСАВАЦ: Књажева воља.

БЕКЕТА: Књажева и божја, али више књажева, но божја. Шта је Господ бог за књаза Милоша? Поповски се, можебити, толико пута замерио богу, па ништа, господ је опростио, а само једаред књазу Милошу Обреновићу, па ето, мора у трње занавек.

- РЕСАВАЦ: Чиме се замерио књазу?
 БЕКЕТА: Ударио је на књажев образ.
 ШАРЕНГАЋА: Уваћено је неко љубавно писмо од Милошеве ћерке упућено Поповскоме...
 БЕКЕТА: Боље би било да ждереш, него да причаш којешта?
 ШАРЕНГАЋА: Шта оћеш, Бекета, кад цео Крагујевац зна за то писмо.
 БЕКЕТА: Умукни!
 РЕСАВАЦ: Не треба итати! Бива да господар Милош у превеликом гневу осуди неког на смрт, а после га помилује.
 БЕКЕТА: Бива, ал ретко. Од дванаестину што сам их смакао својом руком по књажевој наредби – ниједног није помиловао! Ко ме Милош једанпут пресуди, томе је пресућено за навек. Зато се владај онако како је господару драго и немој разговарати са Поповским.

Ћуће, Једу.

РЕСАВАЦ: Оћете вина?

Ресавац им доноси бокал. Бекетиа и Шаренгаћа ћију.

Бекетиа и Шаренгаћа завршавају обед.

Шаренгаћа ћодићне ћлећкицу.

ШАРЕНГАЋА: Ово да нам завијеш за пут!

РЕСАВАЦ: Оћете ли још вина?

БЕКЕТА: Не треба!

РЕСАВАЦ: Да вам уточим од оног црњака што сам посло књазу за крсно име.

ШАРЕНГАЋА: Дај да пробамо.

Ресавац узима бокал и излази.

Бекетиа усћиаје. Усћиаје и Шаренгаћа. Дуће ножеве којим су секли ичећење бришу о ианћиаione. Заћим ирилазе враћима. Бекетиа лући ноћом снажно враћиа. Улазе. Чује се крик. Заћим краћкоћрајни роиац, Бекетиа и Шаренгаћа се враћају у собу. Бришу крваве ножеве о ианћиалоне и завлаче у каније. Доћрчи Ресавац, Гледа их. Рука му дрћии. Преко ивице бокала иросића се вино.

БЕКЕТА: Готово је!

РЕСАВАЦ: Шта сте му урадили?

ШАРЕНГАЋА: Умро је лако.

Ресавац остави бокал на синију. Приђе икони. Кресне и зајали кандило.

РЕСАВАЦ: *(Крстићећи се)*
Бог види чија се крв просипље!

БЕКЕТА: Реци богу да смо то урадили по Милошевој заповести.

ШАРЕНГАЋА: Исекли смо га по књажевој наредби!

РЕСАВАЦ: Нека је проклета ова земља кад убија овакве људе!

БЕКЕТА: Упрегни коње да га однесемо до раке!

РЕСАВАЦ: Нека су проклети сви они који су га убили...

БЕКЕТА: Шта кажеш?

ШАРЕНГАЋА: Он проклиње књаза!

РЕСАВАЦ: Проклињем земљу у којој сам се родио и у којој морам живети са вама... . Оперите бар крв с руку!

БЕКЕТА: Проклињи земљу, али немој књаза... Не тиче ме се Србија...

ШАРЕНГАЋА: Ни мене.

БЕКЕТА: Ми смо потчињени само књажевој вољи.

РЕСАВАЦ: Зашто сте га убили, како сте могли да га убијете?

БЕКЕТА: Рекосмо – није твоје да испитујеш!

РЕСАВАЦ: Гадови!
(Јако)
Гадови! Звери, убице!

БЕКЕТА: Умукни!

РЕСАВАЦ: Гадови! Напоље! Животиње. Напоље из моје куће!

Бекеџа снажно одјурну Ресаваца, Ресавац њадне. Шаренгаћа исуче нож и принесе га Ресавчевом врати.

БЕКЕТА: Пусти га.

РЕСАВАЦ: *(Лежећи)*
Гори сте од шумски звери! Господ нек вас сатре!
Вас и вашу децу и децу онога који вам је ножеве дао и на оваква дела упутио. Боже, ако ме чујеш, услиши моју молбу. Нека Србија упозна правду и истину, а нека Милош осети гнев твој и страхоту твоје казне. Нек му се семе затре!

Шаренгаћа се насмеја, а Бекеџа наже бокал испијајући вино.

ДЕСЕТА СЛИКА БЕКЕТИНА ИСПОВЕСТ

Црква. Бекеџа се уиљашено окреће око себе, посматрајући иконе и уиљана кандила. Свевишеник у еишипрахиљу иевуши у олишару. Појави се и покаже руком Бекеџи да ириће.

ПОП: Приступи!

Бекеџа ириће и клекне.

ПОП: Боже, услиши речи раба твојего Бекете!... Говори што имаш рећи!

БЕКЕТА: Бојим се!

ПОП: То што кажеш знаћемо само бог и ја... Говори без страха.

БЕКЕТА: Господе Исусе Христе, Свевишњи, Господе, много грешан јесам... Господине који си над људима, који јеси на небесјих, многе сам поубијао, али ни једног по својој вољи. Други је убијао а ја сам био само рука и нож његов. Само сам испуњавао његову вољу, као што сви ми који у Србији живимо морамо испуњавати његову вољу, јер је његова воља над нашом, а страхан је према непослушним. Ми смо му покорни као робље, више га се бојимо, него Тебе, Боже!

ПОП: Не хули на Бога! Бог је изнад људи.

БЕКЕТА: Књаз наш је господар над нашом слободом, имовином и над нашим животима, не ли је тако, оче?

ПОП: Не знам, исповедај се до краја и немој ништа сакрити од Господа нашега Исуса Христа.

БЕКЕТА: Говорим ли Богу како ваља говорити, или грешим?

ПОП: Није важна Богу реч, него истина.

БЕКЕТА: Мени је најжалија крв Поповскога, али га нисам ја убио. Не... Прво га је убио књаз, када је наредио да поведемо Поповскога у Бању, а да га исечемо у Свилајници и затрпамо у трњу, па после да изнесемо глас у свет како су га убили ајдуци из заседе, што смо ми око себе и говорили, иако нам нико није веровао, па ни књажева ћерка Савка, због које је Поповски и страдао.

- ПОП: Знаш ли бар ради чега је Поповски страдао?
- БЕКЕТА: Через љубавнога писма... Чуо сам га и ја када је књазу прочитано... О, како се Милош беше ожесточио... Читачу је наредио да пола тог љубавног писма поједе, иако писар није био крив... Нико није био крив... Још је писару рекао да ће му одсећи језик ако ће буде рекао што је у писму написато!
- ПОП: А шта ће било написато? Богу ће бити мило, ако чује.
- БЕКЕТА: Бог је већ чуо... Зар није у Божјој моћи да види и чује све оно што се на земљи ради?!
- ПОП: Јесте, али би Бог био рад и од тебе чути, како би се уверио да му искрено и побожно приступаш, не кријући ни једно своје согрешеније!
- БЕКЕТА: Речи су биле изабрате! Савка је писала како љуби Поповскога веома и да без њега не може живети, и да ће у манастир утећи и искушеницом се начинити, ако јој бабо не допусти назвати се љубљеном женом Поповскога... Тако је писало... Речи су биле лепше од мојијех... И још је писало, некако стихотвореније у којем се помињало срце, и душа, али ми то није у моћи упамтити... Ето то је, оче, стајало у писму, а књаз се толико ожесточио да је читачу наредио да речено писмо једе... А није био крив писар, јер је читао по књажевој наредби.
- ПОП: *(После краће њаузе)*
Не знаш ти – да ли је он био крив или није... Није твоје да судиш овде у храму, него говори даље!
- БЕКЕТА: Слуша ли Господ моје речи?
- ПОП: Слуша, слуша... А је ли Поповски позајмљивао Савки љубавне романе?
- БЕКЕТА: То не знам.
- ПОП: Мојој кћери јесте... Него, говори даље, или може бити да си све рекао што си имао рећи? Имаш ли још што?
- БЕКЕТА: Лако је Милошу да скида главе! У моћи му је грехове окајавати богоугодним делима! Просјаке дарива! Гради цркве покајнице као ону у Радовању ће је убио Вожда Карађорђа!

- ПОП: Не помињи књаза!
- БЕКЕТА: А шта ћу ја чинити кад дође Свети Архангел Михаило и заиска душу моје деце?... Руке су ми кржаве до рамена... Само се ја молим Господу да услиши моју молбу и опрости мојој деци, јер сам био само рука и нож, по туђој вољи, туђа је власт била надомном, а ја сам чуо да је власт од Бога, па ценим, да је и Милош по Божјој вољи господар од Србије... Зато се молим да моји греси не прелазе на моју децу... Оће ли ме услишити?
- ПОП: Бог ће ти рећи!
- БЕКЕТА: Када?
- ПОП: На крају!
- БЕКЕТА: Господар ми још рече да је морало онако бити, јер је Поповски његову ћер обешчистио, али ја не знам... Бог зна, а ја говорим оно што сам чуо.
- ПОП: *(Ућлашено)*
Не помињи више књаза и његову фамилију... Него говори ако имаш још што рећи о себи и својима!
- БЕКЕТА: Син мој, блаженопочивши Степан, који умре некако пошто исекосмо Поповскога, цвилео је пред смрт да га змије нападају... Није ли Господ на моју кућу бацио проклетство? Не спавам! Ноћас ми на сан опет дође Архангел са мачем, а ја потрчах да се исповедам, можда ће души лакнути! Оће ли?
- ПОП: Оће, оће! Само истину пред Бога!
- БЕКЕТА: Молим се за здравље друго двоје деце – Милутина и Живане. Моја је памет мала, па не знам, не знам шта ћу са аљинама.
- ПОП: С каквим аљинама?
- БЕКЕТА: Ова аљина на мени што је, то је била на Поповскоме кад смо га исекли, а господар ми је подарио... Шта да радим?
- ПОП: Скини аљине са себе и даруј их неком божјаку, ваљаће се... Учини на први благодан.
- БЕКЕТА: Тако ћу учинити!

Клечећи, Бекеџа склаја руке и окреће се према џаваници.

БЕКЕТА: А сада те молим, Господе, ако је грех мој толики да се мора страдати, онда нека се несрећа окрене са моје деце на мене и друге који су криви, а деца нису крива... Нису крива нити за крв Поповскога, нити за крв било кога другога... Помози да моја деца живе честитије од мене, да им руке буду чисте и да на њих не кане ни кап људске крви... Молим само за то, за децу, а ову воштаницу палим за покој душе преминулог ми сина Степана...

Бекеџа џриџали велику вошџаницу и џободe је доле – џде је месџо за мрџве.

ПОП: *(Пева)*
Господу Богу, помолимсјааа .. ..

БЕКЕТА: Оче, оче!... Дај ми једну свећу за дукат!

ПОП: Нема толике свеће у цркви!

БЕКЕТА: Дај ми највећу, а ја дајем цркви дукат! Онај дукат који ми је књаз даривао када сам му у Бању донео аљине Поповскога и известио да смо с његовим секретаром учинили све онако како је наредио.

Бекеџа устјаје, џрихваџа свећу.

ПОП: Клекни!

Бекеџа клекне и џриџали велику вошџаницу.

Поџ му чџџа молиџве из књиџе. Бекеџа слуша џоџружено, џоџом диже џоџлед.

БЕКЕТА: Оће ли ми опростита Бог?

ПОП: Оће ако може.

БЕКЕТА: Може ли?

ПОП: *(После краће џаузе)*
Не знам, ал ми се чини да овај грех неће моћи опростити... На нама је да се молимо свуда, на сваком месту, стално, а његово је да прашта и кажњава... Амин!

БЕКЕТА: Амин!

ЈЕДАНАЕСТА СЛИКА
ВЕРИДБА КЊАГИЊИЦЕ ЈЕЛИСАВЕТЕ

Соба Алексе Појовскога. Све је на свом месту, ствари, сајнови. Једино нема Појовскога у соби. Уместио њега, за столом седи књаз Милош, а околу његови досјојансјивеници: Амица, Давидовић, Вучић, Петронијевић и још неколико високих чиновника, анонимно.

МИЛОШ: Децо, нема више Поповскога, а моја кћи Савка испрошена је за племенита грофа Николића, из Баната... Веридба је објављена!

ПРИСУТНИ: Знамо ... Знамо ...

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Знамо, господару.

ДАВИДОВИЋ: И нека је са срећом.

Крајкошрајну тишину испуни нека клавирска соната. Милош уситане, приђе прозору. Слуша музику. И не обраћа пажњу на обешеног. Само то није онај ајдук из Груже, на крушки виси Бекеша.

МИЛОШ: Ја се не умем ни потписати, а ето, моје чедо свира на белом клавиру!

ДАВИДОВИЋ: Књагиња и грофица! Књагиња и грофица, господару! Била би с најлешим и у царствујушчој Вијени.

МИЛОШ: Децо, вама је познато да по нашем обичају девојка у нову кућу онакав мираз носи каквог је порекла... А мој је образ књажевски.

АМИЦА: Тако је, књаже светли... Књажев образ, књажевски дарови!

МИЛОШ: Па сам одлучио да ове ствари, почившег Алексе Поповског... Бог да му душу прости...

Милош се крси. Крси се и остали.

СВИ: Бог да му душу прости!

МИЛОШ: Да ове аљине и друто шта је за продају на лицитацију изнесем... Па да видимо ко ће се писати... Ко ће лицитирати! За моју ћерку, будућу грофицу Николић!

СВИ: Сви! Пиши мене! И мене! И мене! Све, господару!

На Милошев знак, један слуга вади из шкриње одело Појовскога и држи га испред себе.

МИЛОШ: Јевропске аљине! Гледајте, децо, вреди иљаду гроша! Ви знате да се сви морамо, ускоро по јевропски одевати! Ми смо Јевропа, а не Азија, господо моја!

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Вреди, господару, и више!

МИЛОШ: Ви знате да је Алекса, мој почивши секретар, кога сам као сина волео... Бог да му душу прости...

Милош се прекрсти и обриса сузе из очију.

Затим погледа према вешалима.

МИЛОШ: Псето... Оно псето, Бекета га закла у Свилајници и ороба, а мене слага да су их ајдуци пресрели на путу... Све ми је Ресавац испричио, јер је видо... Има да виси на крушки док месо са њега не отпадне... Крвопилац!

ВУЧИЋ: Вала, знао сам да ће Бекета какав злочин починити! Вечито је витлао ножем!

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Такве треба искоренити, господару!

МИЛОШ: И оћемо, и оћемо... Јел право иљаду гроша, Авраме?

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Право је, господару!

МИЛОШ: Ви знате да је Поповски особиту вољу имао на лепе аљине... Увек је био најлепше у Крагујевцу обучен. Авраме – купујеш ли за иљаду гроша Поповскове аљине, ако их је дваред носио, само о свечаним приликама.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Иљаду гроша.

МИЛОШ: Ко да више?

ВУЧИЋ: Ја би дао иљаду и сто, ал биће ми мале!

МИЛОШ: Иљаду и сто... Ко да више.

ДАВИДОВИЋ: Иљаду и двеста!

МИЛОШ: Иљаду и двеста... Ко да више... Први пут... други пут...

Тада се наједном јавише сајтови. Собу испуни свирка менуеџа, кадрила, валцера.. Сви ућућаше. Милош први скиде кају, а за њим и остали. Гологлави, погнутих глава, побожно слушају музику сајтова и мисле на Појовскога.

ЗАВЕСА

КРАЈ